

DOI: 10.53474/ad.1281978

**XVI. YÜZYILDA VİLAYET-İ RUM ULUYÖRÜK
CEAMAATLERİNDE TARIM ALANLARI VE TARIMSAL ÜRETİM***

Ayşe KAVAK

kavakayse@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7528-3960>

ÖZ

XVI. yüzyılda Vilayet-i Rum'da bulunan Uluşörük cemaatlerinin temel geçim kaynakları hayvancılıktı. Bu sebeple ziraat faaliyetleri ikinci plandaydı. Uluşörük mensubu yalnızca birkaç cemaat geçinmek amacıyla hayvancılıkla birlikte ziraat faaliyetinde bulunuyordu. Diğer cemaatler ise yalnızca kendi ihtiyaçlarına yönelik ve basit tarzda tarımla meşgul oluyorlardı. Yapılan basit tarzda ziraat faaliyetlerinin esası ise hububat dayanıyordu. XVI. yüzyılın ikinci yarısının hemen başlarında Uluşörük'e tabi bir kısım cemaatlerin başına gelen afet koyunlarının telef olmasına ve bu sebeple vergilerini eksik ödemelerine sebep oldu. Hemen yeni koyunlar almak ise mümkün değildi. Sonrasında mecburen tarımsal faaliyete yönelen cemaatlerin tarımsal faaliyetleri kalıcı hale geldi ve cemaatler hayvancılığın yanında tarımsal üretim yapmaya da devam ettiler. Bu makalede XVI. yüzyılda tarımsal faaliyette bulunan Uluşörük cemaatleri ve yüzyılın ikinci yarısında afetten etkilenerek tarımsal faaliyette bulunmak zorunda kalan Uluşörük cemaatleri ele alınacaktır. Cemaatlerin tarım alanları, ürünleri, ürünlere getirilen vergi yükümlülükleri incelenecek, daha sonra ziraat mahsullerle vergi rakamlarındaki değişim üzerinden genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluşörük, Orta Anadolu, Konar-Göçer, Hububat, Tarım.

**AGRICULTURAL LANDS AND AGRICULTURAL PRODUCTION OF
ULUYÖRÜK COMMUNITIES IN 16th CENTURY VİLAYET-İ RUM**

ABSTRACT

The main livelihood of Uluşörük communities in the Vilayet-i Rum during the 16th century was animal husbandry. As a result, agricultural activities took a secondary role. Only a few members of the Uluşörük community were engaged in agriculture to make a living but at the same time they were animal husbandry. Others simply farmed for their own needs in a basic manner, primarily cultivating cereals. At the beginning of the second half of the century, a disaster struck some Uluşörük communities, causing their sheep to perish and leading to incomplete tax payments. It was not possible to get new sheeps immediatly. Consequently, the communities that had turned to agriculture due to the disaster made it a permanent source of livelihood and continued agricultural production alongside animal husbandry. This article will focus on the Uluşörük communities that were involved in agriculture in the 16th century and were affected by the disaster in the latter half of the century. The article will examine the agricultural areas of the communities, their products, and tax liabilities on the products. Finally, a general evaluation will be made of the changes in tax figures resulting from the crops.

Keywords: Uluşörük, Middle Anatolia, Nomadic, Agriculture, Farm.

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı'nda "İç Anadolu'da Yörük Teşekkülleri: Uluşörük (1455-1845)" başlığı ile hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Uluyörük adlı cemaatler Osmanlı döneminde Anadolu'daki büyük yörük teşekküllerindendi. Buldukları başlıca yerler Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat, Ankara ve Teke ve Biga sancaklarıydı (Afyoncu, 2000, s. 1-7). Uluyörük'ün ana gövdesini teşkil eden kısmı ise Rum vilayetindeydi. Rum Vilayeti'nde Sivas sancağı merkez olmak üzere Tokat, Kazabad, Gilmigad, Turhal, Zile, Hüseyinabad, Artukabad, Geldiklanabad, Sonisa, Katar, Karahisar-ı Demirli, Bayatözü, Mecitözü, Budaközü, Deliceözü, Kanak, Sorgun, Kırşehir bölgeleri Uluyörük cemaatlerinin yoğunlukla yaşadıkları yerlerdi (Şahbaz, 2020, s. 15). Buradaki cemaatler Uluyörük adıyla Sivas sancağının bir göçer kazasını teşkil ediyordu. Bu kaza kendi içinde Şarkipare, Ortapare ve Yüzdepare olmak üzere üç kısma ayrılmıştı (Afyoncu, 2000, s. 3). Uluyörük'ün ana gövdesinin bulunduğu Rum vilayetindeki cemaatler, bölük esasına göre teşkilatlandırılmışlardı. Cemaatlerin meydana getirdiği bölüklerin adları Akkuzulu, Akkuzulu'ya bağlı Koyunculu ve Adilli, Aksalur, Akça Koyunlu, Ali Beyli, Ballı, Çakır Alili, Çapanlı, Çavurcu, Çepni, Çomaklı, Çungar (Aşağı ve Yukarı Çungar olmak üzere iki ayrı bölük halinde), Dodurga, Gökçeli, İkizli, İlbeyli, İzzeddinli ve İdrisli, Kabasakallı, Karafakihli, Karakeçili, Kızıklı, Kulağuzlu, Kuru Göllü, Özlü, Pirevlekli, Sıraçlı, Tatlı, Tatlı'ya bağlı Şerefeddinli, Turgutlu, Ulu Kamanlı, Ustacalı, Ütüklü ve İnallı'ydı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında bölükleri teşkil eden cemaatler yaklaşık 119.227 nüfusa sahiptiler (Şahbaz, 2020, s. 42, 54-169, 210). Ankara bölgesi Uluyörük cemaatleri ise Ankara yörükleri içinde Çubuk, Ayaş, Beypazarı, Sivrihisar, Sultanönü, Bursa ve Mihaliç taraflarındaydılar ve 1532'de 82 cemaatte 15.000'den fazla nüfusları vardı. (Afyoncu, 2000, s. 4). Teke Sancağı'nda bulunan Uluyörük cemaatleri ise 1530'da 21 cemaatten; 1568'de ise 45 cemaatten müteşekkildiler (Armağan, 2008, s. 92, 93).

Uluyörük cemaatlerinin hayat tarzları yaylak-kışlak arasında gidip gelmek esasına göre inşa edilmişti. Bu hayat tarzı onların ziraî faaliyette bulunmalarına müsait değildi. Buna rağmen, konar-göçerler basit denebilecek düzeyde ve çoğu zaman kendi ihtiyaçlarına yönelik çiftçilikle de uğraşmışlardı (Orhonlu, 1963, s. 19). Küçük ölçekli ve basit şekildeki çiftçiliğin temelini hububat ekimi meydana getiriyordu. En önemli hububatlar ise arpa ve buğdaydı. Ayrıca burçak, nohut, mercimek, pamuk, keten, kendir ve bostan ürünleri ve meyve yetiştiriciliği de konar-göçerlerin tarımsal faaliyetlerindendi.¹

Uluyörük cemaatlerinin en çok yetiştirdikleri hububattan biri olan buğday, Orta Asya'dan Anadolu'ya temel besin maddeleri arasında yer almıştır. Bu sebeple Orta Asya'nın en soğuk ve elverişsiz bölgelerindeki Türk kavimlerinde dahi ekilmiştir ve adı Orta Asya'dan günümüze hiç değişmeden gelmiştir. Buğdaydan elde edilen bulgur, döğme, kavut, kavurga, un ve yarma özellikle Batı Türkleri tarafından yaygın olarak kullanılmıştır ve bu nedenle buğday Türk yemek kültüründe oldukça önemlidir (Ögel, 1978, s. 159-163).

Uluyörük'ün en çok yetiştirdiği hububattan diğeri olan arpa da Türlerin temel besin maddeleri arasındadır. Türkler gittikleri her yere buğdayla birlikte arpayı da götürmüşlerdir. Arpa, az rutubetli, çok sıcak, çok soğuk gibi farklı iklim koşullarında yetişebilen dayanıklı bir bitki olduğu için birçok yerde rahatlıkla yetiştirilebilmiştir. Önceleri insanlar tarafından çoklukla yiyecek maddesi olarak tüketilen arpa, daha sonra sadece hayvanlar için üretilen bir ürün haline gelmiştir (Ögel, 1978, s. 143-150).

Osmanlı öncesi Türk kavimlerinde olduğu gibi Osmanlı zamanında da hububat çok önemli besin maddeleri arasında yer alıyordu. Hububatın bu kadar değerli olması yalnızca besin maddesi olmasından kaynaklanmıyordu. Hububat aynı zamanda bir vergi kaynağıydı.

Osmanlı maliyesi toprak ve ziraatten elde edilen gelirlere dayandığından hububat devlet için de hayatî önemi haizdi. Tarım ürünlerinden alınan öşür, salariye, nüzül ve sürsat ile hububat ticaretinden alınan vergiler gerek hazine gelirlerinin gerekse tımar sisteminin esasını teşkil etmekteydi. Bu

¹ Konar-göçerlerin tarımsal faaliyetler sırasında ekip-biçtikleri ürünler buldukları yöreye göre değişiklik arz edebilmekteydi. Uluyörük cemaatleri ağırlıklı olarak buğday ve arpa, az miktarda pamuk ekip biçerken Batı Anadolu bölgesi konar-göçer cemaatleri buğday, pirinç ve pamuk ekip biçiyorlardı (İnalçık, 2000, s. 75).

nedenle devlet ziraatın terk edilmemesini ve toprakların boş bırakılmamasını temine çalışırdı (Güçer, 1964, s. 39, 40).

Hububatın Osmanlı devrindeki ehemmiyetli olmasının nedeni Osmanlı ordusu için vazgeçilmez besin maddeleri arasında bulunmasından kaynaklanıyordu. Ordunun insan gücü ve hayvanların beslenebilmesi için çok miktarda hububata ihtiyaç duyuluyordu (Güçer, 1964, s. 39). Hububatın bu derece önemli olması, silah, at, tekstil ürünlerinin yanında çoğu zaman “memnu meta” kategorisinde değerlendirilmesine de sebebiyet vermişti. (Arıkan, 1991, s. 284-289).

TARIMSAL FAALİYETTE BULUNAN ULUYÖRÜK CEMAATLERİ, TARIM ALANLARI VE TARIM ÜRÜNLERİ

Osmanlı devrinde konar-göçerlerin temel geçim kaynakları hayvancılık üzerine inşa edilmişti. Az miktardaki tarımsal faaliyetleri ise çoğunlukla kendi ihtiyaçlarını temin içindi. Konar-göçer reaya tafesinden Rum vilayetinde bulunan Uluyörük adlı cemaatlerin de temel geçim kaynakları hayvancılığa dayanıyordu. Buna rağmen bazı cemaatler kendi ihtiyaçları dışında ekonomik kazanç elde etmek maksadıyla hayvancılığın yanında tarımla da uğraşmışlardı. Temelini hububat ziraatının teşkil ettiği uğraşlarında en çok buğday ve arpa üretilmişti. Az miktarlarda nohut, mercimek, pamuk, keten, kenevir, sebze ve meyve üretimi de söz konusuydu. XVI. yüzyılda Rum vilayetindeki Uluyörük cemaatlerinde hayvancılığın yanında tarımla da uğraşan Uluyörük Etrâki, İnallı Etrâki, Balı, Ulukamanlı, Kurugöllü, Özlü adlı cemaatler bulunuyordu.

1.a) Uluyörük Etrâki Cemaatleri

Uluyörük Etrâki² adlı cemaatler, 926’da (1519-20) Eyalet-i Rum’da Hüseyinâbâd’a tabi Koçhisar, Geçit, Akpınar ve Mecidözü’ne bağlı Çat ve Karahüccet adlı köylerde bulunmuşlardı. Zikredilen köylerdeki Uluyörük Etrâki’ne kayıtlı toplam 102 neferin. 18’i mücerred, 84’ü hane nüfusuydu. Uluyörük Etrâki cemaatlerinin söz konusu zamanda buldukları köylerde temeli hububata dayalı tarımsal faaliyetleri neticesinde 22 müd³ buğday ve 16 müd arpa vergilendirilmişti.⁴ Buğdaya takdir edilen vergi miktarı 2.200 akçe, arpaya takdir edilen vergi miktarı ise 1.280 akçeydi. Ayrıca 8 akçe de cinsi ve miktarı belirtilmeyen meyve vergisi yazılmıştı. 926’da (1519-20) Uluyörük Etrâki’ne takdir edilen tarım ürünleri vergisinin toplam miktarı 3.488 akçeydi (BOA, TT.d, 79/227-280, 347, 348, 355). Bahse konu zamanda Uluyörük Etrâki’nin ürettiği buğdayın toplam miktarı 110 müd/2200 kile⁵ / 56.443,2 kg; arpanın üretilen toplam miktarı ise 80 müd=1.600 kile= 35.600 kg’dı.⁶

Uluyörük Etrâki adlı cemaatler 982’de (1574-75) de ziraî ürünler elde etmişlerdi. Ziraat alanları yukarıda zikredilen köylerden Karahüccet dışındaki köylerdi. Bu zamanda 111’i hane, 98’i mücerred toplam 209 nefere sahip Uluyörük Etrâki’nin ziraî mahsulleri arasında buğday ve arpa birinci sıradaydı. Ayrıca nohut, mercimek, burçak da ziraî mahsullerdendi. 982’de (1574-75) Uluyörük

² Vilayet-i Rum’da bulunan Uluyörük cemaatlerinden perakende olanlar Etrâk-i/Etrâkiyye-i Uluyörük gibi adlarla anılmışlardı. Sivas ve Tokat’a bağlı nahiyelerin köylerinde bulunan Uluyörük Etrâki adlı cemaatler ilk defa 859’da (1454-55) toplam 16 adet köyde kaydedilmişlerdi (Halaçoğlu, 2009, s. 2257).

³ Çoğunluklu hububat ve bakliyat gibi kuru besinlerinde ölçümünde kullanılan bir ölçek (Kallek, (2020), s. 455).

⁴ Hububatta yukarıda verilen rakamlar, hububatın vergiye tabi olan -öşür nispeti- miktarlarıdır. Üretilen gerçek miktar ise vergiye tabi olan miktarın 5 katıdır. Eyalet-i Rum’da öşür nispeti XV ve XVI. yüzyıllarda onda bir yerine beşte bir oranında uygulandığından gerçek üretim miktarını bulmak için vergiye tabi olan miktarı beş ile çarpma gerekmektedir (Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*, Ankara 1985, s. 118). Eyalet-i Rum’daki beşte bir öşür nispeti uygulaması sonraki dönemlerde de devam etmişti (BOA, A.DVNSAHK.SS.d, 8/234-1).

⁵ Özellikle kuru meyve ve hububat ölçümünde kullanılan eski bir ölçek (Kallek, 2022, s. 567).

⁶ Bu hesaplamalarda Osmanlı Devleti’nde yaygın olarak kullanılan İstanbul kilesi esas alınarak 20 kile=1 müd üzerinden hesaplanmıştır. Buğdayda 1 İstanbul müdü 513,12 kg, arpada 1 İstanbul müdü 445 kg üzerinden hesaplanmıştır (Hinz, 1990, s. 58).

Etrâki'nin ürettiği buğdayın 898 kilesi, arpanın ise 680 kilesi vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 5.988 akçe, arpa için 3.150 akçeydi. İlave olarak üretilen 43 kile burçak için 265 akçe; miktarı belirtilmeyen nohut için 45 akçe vergi söz konusuydu. Ayrıca cins ve miktarı belirtilmeyen meyveye de 150 akçe vergi takdir edilmişti (TKG.KK.TT.d 178, vr. 114a, 194b, 195a, 196a-b). Uluyörük Etrâki'nin ödediği tarımsal ürünlere ait vergilerin toplamı 9.598 akçeydi.

1.b) Ballı Bölüğü Cemaatleri

XVI. yüzyılda tarımsal faaliyetlerde bulunan Uluyörük cemaatlerinden bir başkası Ballı bölüğü⁷ adı verilen gruptu. Ballı bölüğü cemaatleri, 926'da (1519-20) Çorum'un Karahisar-ı Demirli ve Katar adlı kazalarına bağlı mezraları ekinlik alanı olarak kullanmıştı. Mezraların adları Ballıoğlu, Tımarlı, Karaağaç, Kavlaklı, Kozculu, Kemalli, Saraycık, Halaclar, Aparı, Karaali, Adilli'ydi. Ballı bölüğü cemaatleri isimleri zikredilen mezralarla birlikte İshakhacı adlı köydeki alanları da ekip biçmek için kullanmışlardı. Ancak bahse konu olan devirde elde edilen ziraî ürünler ve ürünlere takdir edilen vergiler konusunda herhangi bir kayıt mevcut değildi (BOA, TT.d 79, s. 476-481).

Tablo 1. Ballı Bölüğü Cemaatleri 926 (1519-20) Ziraî Alanlar Tablosu

Kışlak Adı	Ekinlik Adı
Balluoğlu kışlağı	Mezra-i Balluoğlu haric ez-defter mezkûr cemaatin ekinliğidir behresi tımarlıdır
Tımarlı kışlağı	Mezra-i Tımarlı haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler behresi tımarlıdır
Karaağaç kışlağı	Mezra-i Karaağaç haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler behresi tımarlıdır
Kavlaklı/Kulaklı kışlağı	Mezra-i Kavlaklı haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler behresi tımarlıdır
Kozculu kışlağı	Mezra-i Kozculu haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler behresi tımarlıdır
Kemallü kışlağı tabi-i Katar	Mezra-i Kemallü haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Saraycık kışlağı tabi-i Katar	Mezra-i Saraycık tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Halaclar kışlağı	Mezra-i Halaclar tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Aparı kışlağı tabi-i Katar	Mezra-i Aparı tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Karaali kışlağı	Mezra-i Karaali tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
İshakhacı kışlağı tabi-i Katar	Karye-i İshak Hacı tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Adillü kışlağı	Mezra-i Adillü tabi-i Katar haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler
Kışlak-ı Hüseyin Hacılu tabi-i Katar	-

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 79, s. 476-481.

Ballı bölüğü cemaatlerinin 937'deki (1530-31) ekinlikleri Karahisar-ı Demirli kazasına tabi 12 adet mezraydı. Mezraların adları Karaağaç, Arifli, Kavlaklı, Kemalli, Halaclar, Aparı, Karaali, İshakhacı, Kırkkavak, Timurören, Gölcüğüzvıranı ve Kayaburnu'ydu. Zikredilen mezralardaki tarım ürünleri ve miktarları zikredilmemiş ancak 7.429 akçe vergi yazılmıştı (BOA, TT.d 387, s. 422).

Ballı bölüğü cemaatlerinin 973'te (1565-66) kullandıkları ekinlikleri yine Karahisar-ı Demirli kazasına bağlı mezralardı. Söz konusu zamanda Ballı cemaatlerinin ekip biçtiği mezra sayısı 14 adetti. Ballıoğlu, Karacağaç, Gazili, Kavlaklı, Kemalli, Halaclar, Aparı, Karaali, İshakhacı, Saraycık, Kırkkavak, Timurgediği, Gölcüğüzvıranı ve Kayaburnu mezraların adlarıydı. Zikredilen 14 adet mezraya toplam 13.096 akçe vergi takdir edilmişti. Ancak yine mezralardaki tarımsal ürünlerin adları ve miktarları belirtilmemişti (BOA, TT.d 444, s. 335).

983'te (1575-76) Ballı bölüğüne tabi cemaatler 12 adet kışlak ile 2 adet cemaat halinde kaydedilmişlerdi. Fakat söz konusu zamanda mezralar hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildi (TKG.KK.TT.d 180, vr. 84b-89b).

984'te (1576-77) Ballı bölüğü cemaatlerinin ekip biçtikleri yerlerin sayısı 15'ti. Bu dönemde ekinlik alanlarının biri kışlak, diğerleri ise mezra adıyla yazılmıştı. Ballıoğlu kışlağı, Karaağaç diğer adıyla

⁷Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde bulunan Ballı Yörüklerinin büyük kısmı Uluyörük içerisindeydiler. Uluyörük'ün Ortapare koluna tabi olan Ballı oymakları Çorum Sancağı'nın Katar ve Karahisar-ı Demirli kazasında kaydedilmişlerdi, 1575'ta tahmini 4.355 nüfusa sahiptiler (Şahbaz, 2020, s. 70, 210).

Hacılar, Tımarlı, Karaalili, Saraycıklı, Kemalli, İshakacı, Âdilli, Kozculu, Hüseyinli, Avcılar, Halacı, Apardı, Kavlaklı ve Yenice bu dönemdeki ekinlikleriydi. Zikredilen yerlerdeki tarımsal faaliyetlere toplam 19.050 akçe vergi takdir edilmiş fakat ürün ve miktarları belirtilmemiştir (TKG.KK.TT.d 54, vr. 251a-b). Önceki dönemlerde ekinlik alanları arasında olan Timuardılı, Gölcüğüzvıranı, Kırkkavak, Kayaburnu ve Arifli adlı mezralar 984'te (1576-77) ekinlik alanları arasında yer almamıştı.

1.c) İnalı Etrâki Cemaatleri

Uluyörük'e tabi tarımsal faaliyetlerde bulunan cemaatlerden bir diğeri İnalı Etrâki'ne⁸ bağlı cemaatlerdir. 926'da (1519-20) İnalı Etrâki'ne bağlı olan Kulu, Koyunluca, Hilalli, Azak, Polat Hacı ve Zekeriya Hacı adlı cemaat mensupları buldukları kışlaklarda buğday, arpa ve pamuk üretimi yapmışlardır. Zikredilen cemaatlerin ürettikleri buğdayın vergiye tabi olan miktarı 68,5 müddü. Gerçek üretim miktarı ise söz konusu meblağın beş katı olan 327,5 müddü. Bahsedilen miktardaki buğday kile cinsinden 6.550 kileye, kilogram cinsinden ise 168.046,8 kilograma tekabül ediyordu. 926'da (1519-20) İnalı Etrâki mensuplarının ürettikleri arpanın vergiye tabi olan miktarı 39 müddü. Üretilen arpanın toplam miktarı ise 195 müd=86.775 kg'dı. Cemaatlerin ürettikleri pamuğun miktarı ise 60 vukiyye idi. 926'da (1519-20) İnalı Etrâki cemaatlerinin ziraî mahsullerine takdir edilen vergi toplam 27.382 akçeydi (BOA, TT.d 79, s. 498-505).

İnalı Etrâki cemaatlerinin bir kısmı 967'de (1559-60) Budaközü'ne bağlı Eymirlikışlası adlı köy ve ve Eskişla adlı mezrada buğday, arpa ve pamuk üretimi yapmışlardı. Bahsi geçen zamanda zikredilen yerlerin çift ve toprak gelirleri tımar sahibi dört kişiye, koyun ve båd-ı heva vergileri ise devlete aitti. İnalı Etrâki cemaatlerinin Eymirlikışlası ve Eskişla'da ürettikleri buğdayın vergiye tabi olan kısmı 23 müd, arpanın vergiye tabi olan kısmı 8 müddü. Üretilen pamuğun miktarı ise belirtilmemiş 100 akçe vergi takdir edilmişti (BOA, TT.d 322, s. 64). Yükümlü olunan vergi miktarı buğday için 2.300 akçe, arpa için 640 akçeydi. 967'de (1559-60) söz konusu yerlerde İnalı Etrâki cemaatlerinin ürettikleri buğdayın toplam miktarı 115 müd (59.008,8 kg), arpanın toplam miktarı 40 müddü (17.800 kg).

İnalı Etrâki mensubu cemaatlerin 982'de (1574-75) ekinlik alanları Hüseyinâbâd'a tabi Ağcasofu, Gökkişla, Çelebiler, Yaycılar, Çelebibey, Beyobası adlı kışlaklar ile Çelebibağı adlı mezraydı. Zikredilen kışlaklar ile mezradaki cins ve miktarları belirtilmeyen ziraî mahsullere takdir edilen vergi miktarı 14.181 akçeydi (TKG.KK.TT.d 178, vr. 202b, 210a).

İnalı Etrâki cemaatlerinin bir bölümü 983'te (1575-76), çoğunluğu Karahisar-ı Demirli'de bulunan kışlaklar ve köylerde buğday, arpa, pamuk, nohut, mercimek ve burçak üretmişlerdi. Bu zamanda ziraî üretim yapılan kışlakların sayısı 25, köylerin sayısı 2'ydi. Kışlakların adları Tankuş, Sarıkaymak, Akfakih, Hilalli, Karamusalı, Çakırlı, Saçak, Oraklı, Kurtlar, Gölviran, Kösebekir, Ayağıbüyük, Gübar, Palanlıca, Ekinözü, Kızılcağışla, Karagöz, Taşlıkula, Çalkar, Avunduklu, Yahyalı, Bayramlı, Karakeçili, Pircepınar ve Çördük; köylerin adları ise Yamatı ve Tecer'di. Zikredilen yerlerde 983'te (1575-76) İnalı Etrâki cemaatlerinin ziraî mahsullerinden 1.477 kile =73,85 müd buğday, 1.078 kile=53,9 müd arpa, 461 kile= 23,05 müd burçak, 386 kile=19,3 müd nohut ve mercimek ve miktarı belirtilmeyen pamuk vergiye tabi tutulmuştu. Vergi miktarları buğday için 8.802 akçe, arpa için 5.390 akçe, burçak için 2.382 akçe, nohut ve mercimek için 2.408 akçe, pamuk için 2.978 akçe olmak üzere toplam 21.960 akçeydi.⁹ Döneme ait üretilen buğdayın toplam miktarı 369,25 müd=189.469,56 kg, arpanın toplam miktarı 269,5 müd=119.927,5 kg'dı.

⁸ İnalı Etrâki cemaatlerinin bir kısmı 1485'te Uluyörük'e bağlanmıştı. Çorum sancağına tabi Katar ve Karahisar-ı Demirli kazalarıyla Sivas sancağına bağlı Hüseyinabad ve Mecidözü buldukları yerlerdendi. 1575'te tahmini nüfusları 7.794'tü (Şahbaz, 2020, s. 169-177, 210).

⁹ TKG.KK.TT.d, nr. 180, vr. 161b-173a. Ayrıca bk. Şahbaz, 2020, s. 174.

Tablo 2. İnallı Etrâki 983 (1575-76) Ziraî Alanlar ve Ürünler Tablosu

Kışlak Adı	Hınta / keyl / vergi	Şair keyl / vergi	Burçak ve gayrihim keyl/vergi	Mercimek ve nohut ve gayrihim keyl/vergi	Penbe
Tankuş (Şeyhi) kışlağı	50/300	50/250	10/50	10/60	200
Sarıkaymak (Sûfiler) kışlağı	90/540	60/300	20/100	20/120	300
Akfakih (Eskitekye) kışlağı	80/480	50/250	25/120	5/30	20
Hilâllü kışlağı	80/420	60/300	24/120	18/90 fi:5	100
Karamusalı	42/252	37/175	22/110	21/126	90
Çakırlı cemaati kışlağı	50/300	30/150	15/75 fi:6	12/60	50
Saçak (Karluhacılı) kışlağı	100/600	50/250	20/100	15/90	200
Oraklı kışlağı	110/660	85/425	10/50	-/-	200
Kurdlar kışlağı	130/780	90/450	20/100	19/114	93
Gölviran kışlağı	50/300	50/200	15/75	20/120	100
Kösebekir (Haşır) kışlağı	120/720	50/450	40/200	28/168	300
Ayağıbüyük kışlağı	60/360	45/225	17/85	13/78	150
Gübar kışlağı	55/330	47/225	25/125	20/120	144
Palanlıca kışlağı	30/180	20 /100	12/60	9/45	87
Ekinözü kışlağı	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Kızılcağışla kışlağı	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Karagöz kışlağı	30/180	23/115	13/65	9/115	113
Taşlukula kışlağı	89/534	75/375	17/102	-/-	70
Çalkar kışlağı	71/426	53/265	45/225	40/240	217
Avunduklu kışlağı	50/300	42/210	21/150	17/170	115
Yahyalı (Sarucalar) kışlağı	45/270	57/175	32/160	41/248	168
Bayramlı (Şeyhlü) kışlağı	92/552	76/360	37/235	41/246	231
Karakeçilü (Kesmezli) kışlağı	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Pircepınar (Çörekler) kışlağı	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Çördük kışlağı	53/318	28/140	25/125	28/168	30
Tecer karyesi (Vakf-ı Abdal Ata)	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Yamatı karyesi	-/-	-/-	-/-	-/-	-
Toplam:	1.477/8.802	1.078/5390	461/2.382	386/2.408	2.978 (akçe)
Üretilen tahıl miktarı	369,25 müd =189.469,56 kg)	269,5 müd =119.927,5 kg	115.25 müd.	96.5 müd	

Kaynak: TKG.KK.TT.d, nr. 180, vr. 161b-173a.

İnallı Etrâki, 984'te (1576-77) Karahisar-ı Demirli kazasına tabi bazı kışlak ve mezraları ekip biçmişlerdi. Ekinlik alanlarının bir kısmı İnallı Etrâki'ne bağlı cemaatlerin adını taşımaktaydı. Adları Şeyhbende, Tecir, Hocaali diğer adıyla Hacıbarun, Yamadı, Palanlıca, Basri karyesi, Kızılcağışla (Ekinözü'ne tabi), Kurdlar, Ekinözü Kışlası, Pircepınar diğer adıyla Çörekler, Hilallü Kışlası, Çakırlı, Ayağıbüyük, Avunduklu, Karamusa, Yahyalı, Kösebeyli, Azak, Köyler, Karluhacu, Gazi, Karasınan ve Oraklı'ydı. Zikredilen yerlere tarımsal faaliyetler sonucu birtakım vergiler yazılmış ancak ürün miktarı belirtilmemişti. Yazılan vergiler Şeyhbende mezrası 50 akçe; Tecir 300 akçe;

Hocaali 100 akçe, Yamadı 300 akçe; Palanlıca 200 akçe; Basri karyesi 1.400 akçe; Kurdlar mezarı 1.300 akçe; Ekinözü kışlası 3.000 akçe; Hilalli kışlası 100 akçe; Çakırlı 60 akçe; Ayağbüyük 70 akçe; Karamusa 1.100 akçe; Yahyalı 90 akçe; Kösebekir 59 akçe; Azak 40 akçe; Köyler 80 akçe; Oraklı 80 akçe; Karlıhacı 50 akçe; Karasınan 150 akçe; Gazi 50 akçe olmak üzere toplam 8.579 akçedir. Zikredilen mezralar arasında Hilallü, Oraklı, Tankuş, Ayağbüyük, Kösebekir, Karamusa mezarlarının gelirleri El-hac İlyas Bey Evladı Vakfı'na aitti. Vakfın mâlikâne gelirleri ise devlet için tahsil ediliyordu (TKG.KK.TT.d 54, vr. 243b, 244a-b, 249a-b, 250a-b, 251a-b).

984'te (1576-77) İnallı Etrâki cemaatlerinin ekinliklerinden bir başkası Hüseyinâbâd'a tabi Güdükkiye adlı köydü. Adı geçen köyün mâlikâne gelirlerinin tamamı, Karahisar-ı Demirli'de bulunan Hüsamiyye Medresesi Vakfı'na aitti (TKG.KK.TT.d 388, vr. 70b, 71a). Zikredilen yerler dışında Çorum'un İskilip adlı kazası da İnallı Etrâki'nin ekinliklerini (BOA, TT.d 95, s. 126).

1.d) Ulukamanlı Bölüğü Cemaatleri

Uluyörük'te tarımsal faaliyetlerde bulunan cemaatlerden bir başkası Ulukamanlı¹⁰ adlı bölüğe tabi cemaatlerdi. Ulukamanlı cemaatleri 926'da (1519-20) Kırşehir ve Malya'ya tabi mezralarda ziraî üretim yapmışlardı. Mezraların adları Hatip, Ağuluöyük, Yazıkınık, Cüce, Galebe, Yenice, Yassıkışla, Lengerâğılı, Güvendik, Karacakaya, Ağcaöz, Yundpınarı, Sülekbük, İkikulu, Başköy, Bazarcıköyüğü ve Selekli'ydı. Zikredilen mezraların bir kısmı Uluyörük'e tabi başka bir bölük olan Kurugöllü cemaatleriyle ortak kullanılmıştı. Zikredilen mezralardaki ziraî ürünlerle miktarları ve vergiler kaydedilmemişti (BOA, TT.d 79, s. 489-497).

Tablo 3. Ulukamanlı Bölüğü 926 (1519-20) Ziraî Alanlar Tablosu

Kışlak	Mezra
Yaycılar kışlağı	Mezra-i Hatib, tabi-i Kırşehri, mezkûr cemaat ekerler. Mezra-i Ağuluöyük ve Yazıkınık, mezkûr cemaat ziraat ederler. Ağcain halkı dahi ekerler.
Seyfelü kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Seyfelü ve Meşelik tabi-i Malya, mezkûr cemaat eker.
Cüce kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Cüce tabi-i Malya.
Galebe kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Galebe tabi-i Kırşehri mezkûr cemaat ve Emlak cemaati ekerler.
Yeniceköy kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Yenice tabi-i Malya, mezkûr cemaat ve Dilkü ve Gönü cemaatleri ekerler.
Yassı (Ağcaköy) kışlağı (kurugöllü)	Mezra-i Yassıkışla nâm-ı diğer Ağcaköy mezkûr cemaatin ekinliğidir.
Lengerâğılı kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Lengerâğılı haric ez-defter mezkûr cemaat ekerler.
Kayaini ve Avunduk kışlağı	Mezra-i Güvendik tabi-i Kızılöz mezkûr cemaatle Kalenderler cemaat ve dahi bazı cemaatlerin ekinliğidir.
Karacakaya kışlağı	Mezra-i Karacakaya mezkûrlar ekerler.
Ziyaretağıl kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Ağcaöz tabi-i Göçargun ma'a Taşahur mezkûr cemaat bazı Aksakal cemaat ile ekerler.
Hasanpınarı kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Yundpınarı hariç-ez-defter mezkûr cemaat ekerler.
Haramipınarı (Avcıçağılı) kışlağı	Mezra-i Sülekbük, İkikulu mezkûr cemaat ekerler Bayacık kışlası cemaati dahi eker.
Kızılcaın kışlağı (Kurugöllü)	Mezra-i Başköy tabi-i Malya mezkûr cemaat dahi ekerler. Mezra-i Cibaladaş tabi-i Malya haric ez-defter.
Arablar ve Kildicik kışlağı	Mezra-i Bazarcıköyüğü tabi-i Malya mezkûr cemaat ekerler.
Aydoğmuş cemaati	Mezra-i Selekli hariçten dahi yüzdecı. Kurugöllü cemaati dahi ekerlermiş.

¹⁰ Ulukamanlı cemaatlerinin Uluyörük'e tabi olanları Artukabad ve Kızılkünbed nahiyesi ve Kırşehir, Kayseri, Yozgat hattında bulunuyorlardı. XVI. yüzyılın son çeyreğindeki tahmini nüfusları 2.573'tü (Şahbaz, 2020, s. 160-166, 210).

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 79, s. 489-497.

1.k) Kurugöllü Bölüğü

XVI. yüzyılda Uluyörük'te ziraatla meşgul olan Uluyörük cemaatlerinden bir başkası Kurugöllü bölüğü¹¹ cemaatleriydi. Kırşehir bölgesinde bulunan Kurugöllü cemaatleri 992'de (1584-85) Kırşehir'ne bağlı Yazıkınık mezrası ile Hacıbektaş'a tabi Çüçe, Çukurvıran, Kengeragıl, Karacakaya, Hatip, Küçükyakacık, İkikapı, Yeniyan, Gümüşdiginöyüğü ve Çerağıpınar adlı köylerde hububat temelli ziraatla uğraşmışlardı. Ziraatlarının neticesinde 1.921 kile=96,05 müd=49.285,176 kg buğday ile 1.208 kile=60,4 müd=26.878 kg arpa vergilendirilmişti. Buğdaya takdir edilen vergi miktarı 9.560 akçe, arpaya takdir edilen vergi miktarı ise 4.840 akçeydi. Kurugöllü kabilesi ilave olarak adı belirtilmeyen bostan ziraatıyla da meşgul olmuştu ve bostan ürünlerine mukabil Kurugöllü cemaatine 10 akçe vergi takdir edilmişti (TKG.KK.TT.d 112, vr. 55a, 85b-89b). 992'de (1584-85) Kurugöllü kabilesinin ürettiği toplam buğday miktarı 480,25 müd=246.425,88 kilogram, arpa miktarı ise 302 müddü=134.390 kg.

1.l) Özlü Bölüğü

XVI. yüzyılda tarımsal faaliyetlerde bulunan Uluyörük cemaatlerinden biri başkası Özlü bölüğüne¹² tabi cemaatlerdi. Kırşehir'de bulunan Özlü bölüğü cemaatleri 992'de (1584-85) Kırşehir'e bağlı Öksepinarı, Tavuğuyalvaç, Reyhan, Kerpiçağılı, Curla, Çaylak, Bozokkapı, Gökceözbaşı adlı köylerle Mügren adlı yaylayı ekinlik alanı olarak kullanmıştı. Zikredilen köylerde Özlü cemaatlerinin 804 kile buğdayı ve 535 kile arpası vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 5.050 akçe, arpa için 2.190 akçeydi. Ayrıca Özlü cemaatlerinin 120 akçe vergiye tekabül eden bostan ürünleri de mevcuttu. Özlü cemaatlerine tarımsal faaliyetler neticesinde 992'de (1584-85) toplam 7.360 akçe mahsul vergisi yazılmıştı (TKG.KK.TT.d 112, vr. 39a-b, 43b, 44a, 46b, 48a, 49b, 51b, 55a, 56b). Söz konusu devirde Özlü kabilesi mensuplarının ürettikleri buğdayın miktarı toplam 4.020 kile=201 müd=103.137,12 kg, arpanın toplam miktarı 2.675 kile= 133,75 müd=59.518,75 kg'dı.

2) AFET SONRASI TARIMSAL FAALİYETE YÖNELEN ULUYÖRÜK CEMAATLERİ

Vilayet-i Rum'da bölükler halinde teşkilatlandırılmış Uluyörük cemaatlerinin gelirleri XVI. yüzyılda bir müddet Şehzade Hasları'na dâhil edilmişti. Şehzade Hasları'na dâhil olduğu zamanlardan olan 959'da (1551-52) Uluyörük cemaatlerinin ödedikleri yıllık vergileri 532.680 akçeden 283.838 akçeye gerilemişti. Yıllık vergilerindeki bu düşüşün sebebi kendilerine sorulduğunda, gelirlerinin çoğunu koyun besleyerek elde ettiklerini, koyunlarının -adı belirtilmeyen- *afet* nedeniyle telef olduğunu ve yeni koyunlar almaya güçlerinin yetmediğini ifade etmişlerdi. Has gelirinden eksik olan 252.842 akçe, bölgedeki başka has gelirleriyle tedarik edilmeye çalışılmış ancak yine de 45.358 akçe eksik kalmıştı. Bunun üzerine Uluyörük'ten yaylak ve kışlak yerlerindeki meraları ekip biçimleri ve Şehzade Mustafa'ya ait has gelirlerinden eksik olan 45.358 akçeyi üretecekleri tarımsal ürünlerle ödemeleri emredilmişti (TSMK, Koğuşlar 888/199b-2). Bu emirden sonra Uluyörük cemaatlerinin bir kısmının mecburen ziraî üretime ağırlık verdikleri anlaşılmaktadır. Ziraî ürünlere ağırlık verilmesinin neticesi ise 967 (1559-60) yapılan tahrirde yansımıştır. 982'deki (1574-75) tahrirde de bu durum devam etmiştir. Mecburî bir yöneliş olan ziraî faaliyetler kalıcı hale gelerek cemaatlere geçim kaynağı da olmuştur. Üstelik yerleşikliğin göçebeler aleyhine genişleyen yapısı da bu süreci hızlandırmıştır. Söz konusu zamanda tarımsal faaliyetlere yönelen ve bunu sürdüren cemaatler arasında Karakeçili, Tat ve Çungar bölüklerine mensup cemaatler ağırlıklı olmak üzere Şarkîpâre, Ortapâre ve Peniryemez adlı cemaatler bulunuyordu.

¹¹ Uluyörük'ün Kurugöllü bölüğü cemaatleri Artukabad ve Kırşehir'de bulunmuşlardı. 1575'te 32 adet kışlakta bulunan Kurugöllü bölüğü cemaatlerinin yaklaşık nüfusları 5.911'di (Şahbaz, 2020, s. 141-145, 210).

¹² Özlü bölüğü cemaatleri Kırşehir ve Malya bölgesinde bulunuyorlardı. 1575'te 26 adet kışlakta ve tahmini 5.311 nüfusa sahiptiler (Şahbaz, 2020, s. 145, 210).

2.a) Karakeçili Bölüğü Cemaatleri

Uluşörük'e tabi Karakeçili bölüğüne¹³ bağı cemaatler 967'de (1559-60) tarımsal faaliyetlere ağırlık veren cemaatlerden biridir. Karakeçili cemaatinin koyun sayısı 926'da (1519-20) 77.200 baş iken (BOA, TT.d 79, s. 474) bu sayı 983'te (1575-76) 55.320 başa gerilemişti (TKG.KK.TT.d 180, vr. 130a-145b). Yukarıda zikredilen afetten etkilenen cemaatlerden olma ihtimali yüksek olan Karakeçili bölüğü cemaatleri afet öncesi zamanda da tarımsal faaliyette bulunuyordu. 926'da (1519-20) Karakeçili bölüğü mensubu cemaatleri Ahutaş, Sufiler, Eşeçay, Merdanevrani, Dilküçayı, Göçeriobası, Osmanhacı, Resullu, Timurşeyhayağında diğer adıyla Esikicisülüşufi ve Ekinli adlı mezzraları ekinlik olarak kullanmıştı. Adı geçen mezzraların çoğunluğu Budaközü'ne bağıydı. Karakeçili bölüğü cemaatlerinin söz konusu devirdeki tarımsal ürünlerine ait bilgiler kayıtlara yansımamıştı (BOA, TT.d 79, s. 470-473).

Karakeçili cemaatleri 967'de (1559-60) de Budaközü ve Bozok'a tabi çeşitli köy ve mezzraları ekip biçmişlerdi. Budaközü'ne bağı ekip biçtikleri yerler Çatalkışla, Balçıklı, Çadırardıç, Çatal, Yelankışla, Ceridvirani, Dilkili/Dilkideresi, Mihailargı, Kuzkışla, Eşeçay, Tomlan adlı köylerle Tülüce ve Kuyucak adlı mezzralardı. Bozok'a tabi ekip biçtikleri yer ise Poyrazlı adlı köydü. Cemaatler, zikredilen köy ve mezzralarda arpa, buğday, pamuk, bostan ve piyaz tarımıyla meşgul olmuşlardı. Bu tarihte Karakeçili cemaatlerinin tarımsal ürünlerinden 139 müd buğdayla; 71 müd arpa vergilendirilmişti. Buğday vergisi 13.900 akçe, arpa vergisi 5.680 akçeydi. İlave olarak 814 akçe pamuk ve 370 akçe bostan ve piyaz vergisi de söz konusuydu (BOA, TT.d 322, s. 30, 45, 52, 56-58, 93, 98, 233; TKG.KK.TT.d 179, vr. 86a, 96b, 97a, 100b, 103a, 113a, 115a, 127b, 131b). Bahsi geçen zamanda Karakeçili bölüğü cemaatlerinin ürettiğı buğdayın toplam miktarı 695 müd=356.618,4 kg, arpanın toplam miktarı ise 366 müd=157.975 kg'dı.

Tablo 4. Karakeçili Cemaati 967 (1559-60) ve 982 (1574-75) Ziraî Alanlar Tablosu

Ekinlik Alanı	Bağı Olduğı Yer
Çatalkışla karyesi	Budaközü
Tülüce mezzrası	Budaközü
Beşkız mezzrası	Budaközü
Balçıklı karyesi	Budaközü
Çadurardıç karyesi	Budaközü
Yelankışla karyesi	Budaközü
Ceridvirani karyesi	Budaközü
Mihailargı karyesi	Budaközü
Kuzkışla karyesi	Budaközü
Eşeçay karyesi	Budaközü
Tomlan karyesi	Budaközü
Kuyucak mezzrası	Budaközü
Poyrazlı karyesi	Bozok

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 322, s. 30, 45, 52, 56-58, 70, 73, 93, 98, 233; TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 86a, 96b, 97a-b, 100b, 103a, 104b, 127b.

Karakeçili bölüğü cemaatleri 982'de (1574-75) de ziraî üretime devam etmişlerdi. Bu zamanda da Budaközü ve Sorkun'a tabi mezzralar kullanılmıştı. Kullanılan mezzraların adları Taşcık, Göçeriobası, Melikkışla, Sakalı, Suluçay, Ahurtaş, Sülüşufi, Resullu, Sufiler, Beşkız, Tülüce, Eşeçay, Kösalanı, Dilküçay, Dakmaviranesi ve Kaşıkçı'ydı. Zikredilen yerlerde, buğday, arpa, nohut, pamuk ve bostan ürünleri yetiştirilmişti. Yetiştirilen ürünlere mukabil 2.762 kile=138,1 müd buğday, 2.485 kile=124,25 müd arpa ve 5 kile=(0,25 müd nohut vergilendirilmişti. Ziraî mahsullerden buğdaya 13.810 akçe, arpaya 9.940 akçe, miktarı belirtilmeyen pamuğa 2.099 akçe, bostan ürünlerine 558

¹³ Uluşörük'e tabi Karakeçili bölüğü cemaatleri XVI. yüzyılda Budaközü, Sorgun ve Karahisar-ı Demirli kazalarına tabi muhtelif mezza ve köylerde bulunmuşlardı. Yüzyılın başında 35 kışlakta tahmini 3.717; sonuna doğru ise 43 adet kışlakta tahmini 12.088 nüfusa sahiptiler (Şahbaz, 2020, s. 121-128, 209, 210).

akçe ve nohuta 25 akçe vergi yazılmıştı. Toplam vergi miktarı 26.482 akçeydi. Bu meblağa, cemaatin başkalarıyla ortak yaptıkları faaliyetlerden elde edilen ürünlerle vergileri dâhil değildi (TKG.KK.TT.d 179, vr. 86a, 96b, 97a-b, 100b, 103a, 104b, 127b). Karakeçili cemaatinin ektiği tarımsal ürünlere ilaveten bu dönemde az miktarda nohut da eklenmiştir. Bir önceki dönemde kıyaslandığında vergilendirilen buğday miktarı 139 müdden 138,1 müde gerilemiştir. Vergiye tabi olan arpa miktarı ise 71 müdden 124,25 müde yükselmiştir. Ayrıca bir önceki dönemde 814 akçelik pamuk üretimine mukabil bu dönemde 2.099 akçelik pamuk üretimi yapılmıştır. Bir önceki devirde 370 akçe olan bostan ve piyaz vergisi bu dönemde 558 akçeye yükselmiştir. Genel toplama göre bu dönemde tarımsal ürünlere ait vergi gelirlerinde %27 oranında bir artış meydana gelmiştir. 982'de (1574-75) Karakeçili bölüğü cemaatlerinin ürettiği toplam buğday miktarı 690,5 müd=354.309,36 kg, toplam arpa miktarı ise 621,25 müd= 276.456,25 kg'dı.

Karakeçili cemaatlerinin 983'te (1574-76) bazı mezraları kullanmışlardı. Kullandıkları mezralar Budaközü ve Bozok'a tabiydi. Mezraların adları Taşcık, Göçeriobası, Melikkışla, Sakalu, Suluçay, Ahurtaş, Sülüsufi, Resullu, Beşkız, Tüllüce, Esençay, Dilküçay ve Kaşıkçı'ydı. Bu zamandaki tarımsal faaliyetler ve tarım ürünleri hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildi (TKG.KK.TT.d 180, vr.135a-145b).

Karakeçili cemaatlerinin ziraat alanları arasında 984'te (1576-77) Çorum'un Karahisar-ı Demirli kazasına tabi bazı yerler de bulunuyordu. Bu yerler Karahisar-ı Demirli'ye tabi İmad ve Yılgınovacığı mezralarıyla İnalözü köyüne tabi Kelbhanı ve Kavacık adlı köylerdi (TKG.KK.TT.d 54, vr. 229a, 239a, 254a).

2.b) Tatlı Bölüğü Cemaatleri

967'de (1559-60) tarımsal faaliyetlere ağırlık vermiş Uluçörük cemaatlerinden biri de Tatlı/Tat bölüğü¹⁴ cemaatleriydi. Tatlı/Tat bölüğüne cemaatlerinin ziraî mahsuller için kullandıkları yerler Sorkun ve Karahisar-ı Behramşah'a tabi çeşitli köy ve mezralardı. Sorkun'a bağlı Budakfakih ekinliği, Karahacılı mezarası, Eğrisu yakınlarındaki Keşmelü kışlağı, Bödüce, Ahmedfakih, Maltepesi mezraları, Mükremin, Kuşkayası, Körkeçili adlı köyler, Köhneköy, Karacaemirhan köyü, Pervazlı mezarası, İnikara köyü, Darıboğazı'na bağlı Gökcekışla mezarası, Gökcekızan mezarası, Sekizabdal köyü, Alaadinhacı diğer adıyla İsafakih köyü, Göynükviranı diğer adıyla İkiçalıarası, Kodallı diğer adıyla Ahili adlı köy, Delibaş köyüne bağlı Söğütlü mezarası, Toramanlı mezarası diğer adıyla Mustafabey kışlası ve Koğalica mezralarıyla Karahisar-ı Behramşah'a tabi Ağcaasma, Güdükveli, Sarıhacı ve Dikmenler adlı mezralar ziraî mahsul alanlarıydı. Ağırlık buğday ve arpa olmak üzere keten ve kendir ziraî mahsullerdi. Bahse konu zamanda Tat/Tatlı bölüğü cemaatlerinin ürünlerinden 64 müd artı 6 kile buğday ile 36 müd artı 18 kile arpa vergilendirilmişti. Vergi miktarları buğday için 6.430 akçe, arpa için 2.952 akçe, miktarı belirtilmeyen keten ve kendir için 45 akçe olmak üzere toplam 9.427 akçeydi (BOA,TT.d 322, s. 130, 137, 141, 168, 169, 176, 178, 210, 219, 220, 222). Bu meblağa başka cemaatlerle birlikte yapılan tarımsal faaliyetlerin ürün vergileri dâhil değildi. Tat/Tatlı cemaatlerinin ürettikleri toplam buğday miktarı 321,5 müd= 164.968,08 kg, toplam arpa miktarı ise 184,5 müd=83.947,5 kg'dı.

Tat/Tatlı bölüğü cemaatleri, 982'de (1574-75) de yukarıda zikredilen Sorkun ve Karahisar-ı Behramşah'a bağlı köy ve mezraları ekinlik olarak kullanmıştı. Bu zamandaki ziraî faaliyetler yine hububat temelliydi. Hububata ilaveten yine bir miktar keten ve kendir üretimi de mevcuttu. 967'de (1559-60) tarımsal faaliyetler arasında olmayan bostan ürünleri bu zamanda ziraî mahsuller arasındaydı. 982'de (1574-75) Tatlı/Tat bölüğü mensubu cemaatlerinin ürünlerinden 2.602 kile=130,1 müd buğday ile 799 kile=39,95 müd arpa vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 13.010 akçe, arpa için 3.196 akçeydi. Söz konusu meblağa ilave olarak miktarı belli olmayan keten

¹⁴ Tatlı oymaklarının büyük bölümü Sivas sancağındaki Uluçörük içindeydiler. Karahisar-ı Behramşah, Hüseyinabad, Gilmigad, Boğazlıyan ve Sorgun kazalarının muhtelif köy ve kazalarında faaliyet gösteren Tatlı cemaatleri 1520'de 22 adet kışlakta, 1575'te ise 23 adet kışlakta kaydedilmişlerdi. Tahmini nüfusları 1520'de 1.094 iken 1575'te 564'tü (Şahbaz, 2020, s. 151,155, 209, 210).

ve kendir için 294 akçe, adları zikredilmeyen bostan ürünleri için ise 56 akçeydi. Döneme ait ziraî mahsul vergilerinin toplamı 16.556 akçeydi (TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 152a, 154b, 155b, 176a-b, 181a, 182a, 201b, 209a). Bir önceki devire kıyasen Tat/Tatlı bölüğü cemaatlerine ait vergilendirilen buğday miktarı 64 müdden 130 müde; arpa miktarı 36 müdden 39 müde yükselmişti. Bir önceki dönemde sadece 45 akçe vergi takdir edilen keten ve kendir için bu devirde 294 akçe vergi takdir edilmiştir. Ayrıca bir önceki dönemde olmayan bostan mahsulleri bu dönemde mevcuttu. Cemaatlerin ödediği toplam vergi miktarı 9.427 akçeden 16.556 akçeye yükselmiş iki tahrir dönemi arasında ziraî ürünlerden elde edilen gelirler %75 oranında bir artmıştır. Tatlı/Tat cemaatlerinin 982’de (1574-75) ürettikleri toplam buğday miktarı 655,5 müd=336.350,16 kg, arpa miktarı ise 195 müd=86.775 kg’dı.

Tablo 5. Tatlı Cemaatleri 967 (1559-60) ve 982 (1574-75) Ziraî Alanlar Tablosu

Ekinlik Alanı	Bağlı Olduğu Yer
Budakfakin Ekinliği	Sorkun
Karahacılı mezarası	Sorkun
Keşmelikişlağı köyü (Eğrisu yakınlarında)	Sorkun
Bödüce mezarası	Sorkun
Ahmedfakih mezarası	Sorkun
Maltepesi mezarası	Sorkun
Mükremin köyü	Sorkun
Kuşkayası köyü	Sorkun
Körkeçilikışlağı köyü	Sorkun
Karacaemirhan köyü	Sorkun
Pervazlı mezarası	Sorkun
İnikara köyü	Sorkun
Gökcekışla mezarası (Darıboğazi’na tabi)	Sorkun
Gökcekıran mezarası	Sorkun
Sekizabdal köyü	Sorkun
Alaaddinhacı kışlası/İsafakih köyü	Sorkun
Göynükviranı/İkiçalıarası	Sorkun
Kodallı/Ahili köyü	Sorkun
Söğütlü mezarası (Delibaş köyü)	Sorkun
Toramanlı mezarası/Mustafabey kışlası	Sorkun
Koğalica mezarası	Sorkun
Ağcaasma mezarası	Karahisar-ı Behramşah
Güdükveli mezarası	Karahisar-ı Behramşah
Sarihacı mezarası	Karahisar-ı Behramşah
Dikmenler mezarası	Karahisar-ı Behramşah

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 322, s. 130, 137, 141, 168, 169, 176, 178, 210, 219, 220, 222; TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 152a, 154b, 155b, 176a-b, 181a, 182a, 201b, 209a.

2.c) Çungar Bölüğü Cemaatleri

967'de (1559-60) tarımsal faaliyetlere ağırlık verdiği tespit edilen Uluyörük cemaatlerinden bir başkası Çungar bölüğü¹⁵ cemaatleriydi. Çungar bölüğü cemaatlerinin ekinlik alanları Budaközü, Sorkun ve Bozok'a tabi çeşitli köy ve mezralardı. Ekinlik alanlarının adları Budaközü'ne bağlı Barak, Vefadar ve Kızılfakih adlı köyler; Bozok'a tabi Tayfurviranı diğer adıyla Ağcaköy ve Selimlikışlası mezrası; Sorkun'a bağlı Ortaöyük karyesi, Yumrucaktaş, Sarıökceavlağı, Gözcekuyu adlı köyler, Kamışcık diğer adıyla Kavşudluözü, Karakısık, Köşöyüğü, Kabakkavşud diğer adıyla Dedik, Durucahacıkışlası köyü, Kodallu diğer adıyla Ahili köyü, Budakkaya, Mezidhacılı, Gelingölü, Sarılar mezarları, Ağcağıl, Güzelli, Fereskışlası, Küçükpinar, Öyükü, Belviren Güdecili, Paşavirani, Kurucaöz, Çorakpinar, Akpinar mezrası ve Karahisar-ı Behramşah'a bağlı Aşçı kışlasıydı. Cemaatlerin tarımsal faaliyetleri arpa ve buğdaya dayanıyordu. Arpa ve buğdaya ilaveten az miktarda keten ve kendir de söz konusuydu. 967'de (1559-60) Çungar cemaatlerinin tarımsal ürünlerinden 59 müd artı 4 kile buğday ile 28 müd artı 1,5 kile arpa vergilendirilmiştir. Vergi miktarı buğday için 5.920 akçe, arpa için 2.246 akçe, 40 akçe keten ve kendir için 40 akçe olmak üzere toplam 8.256 akçeydi. Bu meblağa, cemaatin başka cemaatlerle ortak olarak yaptığı tarımsal faaliyetlerin vergileri dâhil değildi (BOA, TT.d, 322, s. 31, 169, 185, 201, 202, 208, 211, 218). Döneme ait üretilen buğdayın toplam miktarı 296 müd=151.883,52 kg, arpanın toplam miktarı 140,375 müd=62.466,875 kg'dı.

Çungar cemaatlerinin 982'de (1574-75) deki tarımsal faaliyetleri de yukarıda zikredilen mezra ve köylerde sürmüştü. Bahse konu devirdeki tarımsal faaliyetlerin temelini yine hububat tarımı teşkil etmişti. Hububata ilave olarak pamuk, keten ve kendir de söz konusuydu. 982'de (1574-75) ziraî mahsullerden 2.267 kile=113,35 müd buğday ve 1.464 kile=73,2 müd arpa vergiye tabi tutulmuştur. Diğer vergiye tabi tutulan ürünler pamuk, keten ve kendirdi. Ancak bu ürünlerin miktarları yazılmamıştı. Buğdaya 11.335 akçe, arpaya 5.856 akçe, pamuğa 250 akçe, keten ve kendire ise 170 akçesi vergi yazılmıştı. Ziraî mahsullerin toplam vergi miktarı ise 17.611 akçeydi. Bu meblağa cemaatlerin başka cemaatlerle birlikte yaptıkları ve miktarları belli olmayan mahsullerin vergileri dâhil değildi (TKG.KK.TT.d, 179 vr. 86a-b, 176b, 187a, 196b, 200b, 202a, 206b). Çungar bölüğü mensuplarının ürettikleri buğdayın vergiye tabi tutulan miktarı bir önceki döneme kıyasen 59 müdden 113 müd'e; arpanın miktarı 28 müdden 73 müd'e yükselmiştir. Ayrıca bir önceki devirde 50 akçelik pamuk üretimine mukabil bu devirde 250 akçelik pamuk üretimi yapılmıştır. Keten ve kendire ait üretim ise 40 akçeden 170 akçeye yükselmiştir. Tarımsal ürünlerin toplam vergi miktarı ise 8.250 akçeden 17.611 akçeye yükselmiştir. Bu yükseliş Çungar cemaatlerinin ziraî faaliyet vergilerinde %113 oranında bir artışa tekabül etmektedir. Bahse konu zamanda Çungar cemaatlerinin ürettikleri toplam buğday miktarı 566,75 müd=290.810,76 kg, arpanın toplam miktarı 366 müd=162.870 kg'dı.

¹⁵ Uluyörük'e tabi Çungar bölüğü 15. yüzyılın sonlarında tek bölük iken 1520'de Aşağı ve Yukarı Çungar olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Aşağı Çungar bölüğü cemaatleri Uluyörük'ün Ortapare koluna mensuptu. Faaliyet alanları ise Çorum'a tabi Bayatözü ve Kırıkkale arasıydı. 1520'de 9 kışlakta tahmini nüfusları 1.240, 1575'te 12 kışlakta tahmini nüfusları 3.298'di. Yukarı Çungar bölüğü ise Uluyörük'ün Şarkpare koluna bağlıydılar ve faaliyet alanları Bozok sancağının Akdağ, Sorgun, Kanak-ı Zir ve Baltı kazalarıyla Sivas sancağının Hüseyinabad ve Budaközü kazalarının muhtelif karye ve mezarlarıydı. 1520'de 33 adet kışlakta tahmini 2.399 nüfusa sahiptiler. 1575'te ise 48 kışlak, 2 köy ve 4 cemaatten müteşekkil ve tahmini 12.543 nüfusları bulunuyordu (Şahbaz, 2020, s. 88-93, 209, 210).

Tablo 6. Çungar Bölüğü Cemaatleri 967 (1559-60) ve 982 (1574-75) Ziraî Alanlar Tablosu

Ekinlik Alanı	Bağlı Olduğu Yer
Barak köyü	Budaközü
Vefadar köyü	Budaközü
Kızılfağır köyü	Budaközü
Tayfurviranı/Ağcaköy (Baltı Nahiyesi)	Bozok
Selimlikışlası mezrası	Bozok
Ortaöyük karyesi	Sorkun
Yumrucaktaş	Sorkun
Sarıökceavlağı köyü	Sorkun
Gözcekuyu köyü	Sorkun
Kamışcık/Kavşudluözü	Sorkun
Karakasık	Sorkun
Kösöyüğü karyesi	Sorkun
Kabakkavşud/Dedik	Sorkun
Durucahacıkışlası köyü	Sorkun
Kodallu/Ahili	Sorkun
Budakkaya mezrası	Sorkun
Mezidhacılı mezrası (Osmanpaşa)	Sorkun
Gelingözü mezrası (Osmanpaşa)	Sorkun
Sarılar mezrası	Sorkun
Ağcağıl	Sorkun
Güzellü	Sorkun
Fereskişlası	Sorkun
Küçükpınar	Sorkun
Öyüklü	Sorkun
Belviran	Sorkun
Güdecili	Sorkun
Paşaviranı	Sorkun
Kurucaöz	Sorkun
Çorakpınar	Sorkun
Akpınar mezrası	Sorkun
Aşçı kışlası	Karhaisar-ı Behramşah

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 322, s. 31, 11, 169, 185, 201, 202, 208, 211, 218; BOA, TT.d, nr. 389, s. 112; TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 86a-b, 176b, 187a, 196b, 200b, 202a, 206b; TKG.KK.TT.d, nr. 180, vr. 79b.

2.d) Uluyörük Cemaati

967'de (1559-60) ziraî faaliyetlerde bulunan Uluyörük cemaatlerinden bir başkası ise adları yalnızca *Uluyörük* imlasıyla yazılan cemaatlerdi. Söz konusu cemaatler Budaközü, Sorkun ve Bozok'a bağlı çeşitli köy, kışlak ve mezarları ekinlik olarak kullanmışlardı. Ekinlikler Budaközü'ne bağlı Karahalife, Kadıkışlağı, Alifakihkışlası, Azak, Uzunivaz adlı köylerle; Sorkun'a tabi Kürkviran kışlası, Çomak diğer adıyla Künbed karyesi, Değirmenci kışlası, Danişmendli, Yağciviranı, Çelebiağılı, Gürceviran, Ukkase adlı mezarlar ve İğdecik, Çatalkışla, Tahirli, Karaviran, Dikmenler, Aşçıkişlası adlı köylerdi. Zikredilen yerlerde Uluyörük adlı cemaatlerin yetiştirdikleri ziraî ürünler arpa ve buğday, pamuk, keten ve sebzeydi. Elde edilen ziraî ürünlerden 99 müd buğday ile 48,5 müd artı 1 kile arpa vergiye tabi tutulmuştu. Buğdaya yazılan vergi miktarı 9.900 akçe, arpaya yazılan vergi miktarı 3.884 akçeydi. Miktarı belli olmayan pamuğa 400 akçe; keten ve kendire 160 akçe, sebzeye ise 15 akçe vergi yazılmıştı. Ziraî mahsullerin toplam vergileri ise 14.359 akçeydi (BOA, TT.d 322, s. 32, 69, 95, 106, 123, 128, 136, 177, 222, 226). Üretilen buğdayın toplam miktarı 495 müd=253.994,4 kg, arpanın toplam miktarı ise 243,75 müd=108.468,75 kg'dı.

Uluyörük adlı cemaatlerin 982'de (1574-75) de kullandıkları ekinlikleri de yukarıda zikredilen Budaközü ve Sorkun bölgelerindeki yerlerdi. Bu devirdeki tarımsal faaliyetlerin temeli de hububat

temelliydi. Ayrıca pamuk, keten, kendir, burçak ve bostan mahsulleri de söz konusuydu. Ziraî ürünlerden 1.338 kile=66.9 müd buğday; 687 kile=34.35 müd arpa; 6 kile =0.3 müd burçak vergilendirilmişti. Buğdaya tayin edilen vergi miktarı 6.690 akçe, arpaya takdir edilen vergi miktarı 2.748 akçe, burçağa tayin edilen vergi miktarı ise 24 akçeydi. Ayrıca miktarı belli olmayan pamuk için 590 akçe, keten ve kendir için 93 akçe, cinsleri zikredilmeyen bostan mahsulleri için de 170 akçe vergi yazılmıştı. Tarımsal ürünlere ait vergilerin miktarı toplam 10.315 akçeydi (TKG.KK.TT.d 179, vr. 112a, 129b, 135b, 182a, 209a). 967 (1559-60) senesine kıyasen vergilendirilen tarımsal ürünlerden buğdayın miktarı 99 müdden 66 müde; arpanın miktarı 48 müdden 34 müde gerilemiştir. Üretilen toplam buğday miktarı 334,5 müd=171.638,64 kg, arpanın toplam miktarı 171,75 müd =76.428,75 kg'dı. Önceki dönemde ekilmeyen burçağın bu dönemde sadece 0,3 müdü vergilendirilmişti. Pamuğa ait vergi miktarı 400 akçeden 590 akçeye yükselmışti. Keten ve kendire ait vergi miktarı ise 160 akçeden 93 akçeye gerilemişti. Bostan mahsulleri ise önceki devirde 15 akçe vergiye tabiyken bu devirde vergi yazılmamıştı. Uluyörük cemaatinin ziraî ürünlerine yazılan toplam vergi miktarı 14.359 akçeden 10.315 akçeye gerilemiştir. Bu gerileme ürün vergilerinde %28 oranında bir azalmaya tekabül etmektedir.

2.e) Şarkîpâre Cemaati

967'de (1559-60) tarımsal faaliyetlerde bulunan Uluyörük'e tabi cemaatlerden biri de Şarkîpâre adlı cemaatlerdi.¹⁶ Cemaatlerin ekinlikleri Sorkun ve Bozok'a tabi bazı köylerdi. Sorkun'daki köylerin adları Sarılar, Doğucain ve Tavşanavlağı'ydı. Bozok'taki kışlak ve ekinlik alanları ise Çividöyüğü diğer adıyla Gökceler adlı köydü. Şarkîpâre cemaatinin tarımsal faaliyeti de buğday ve arpa ekip biçmek üzerine inşa edilmişti. Cemaatlerin 967'deki (1559-60) ziraî faaliyetleri neticesinde 8 müd buğdayları ile 17 müd ve 7 kile arpaları vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 800 akçe, arpa için 1.388 akçeydi (BOA, TT.d 322, s. 137, 142, 208, 227). Döneminde üretilen buğdayın toplam miktarı 40 müd=20.524,8 kg; arpanın toplam miktarı ise 86,75 müd=38.603,75kg'dı.

Şarkîpâre adlı cemaatlerin 982'deki (1574-75) Sorkun ve Bozok'taki ziraî faaliyetlerini de arpa ve buğday ziraati meydana getirmişti. İlave olarak az miktarda keten ve kendir ziraati de mevcuttu. Bahsi geçen zamanda cemaatin ürettiği buğdayın 544 kilesi=27,2 müd ile arpanın 324 kilesi=16,2 müd vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 2.720 akçe, arpa için 1.296 akçeydi. Miktarı belirtilmeyen keten ve kendir üretimi için takdir edilen vergi miktarı ise 87 akçeydi. Döneme ait yazılan tarımsal ürün vergileri toplam 4.103 akçeydi (TKG.KK.TT.d 179, vr. 155a, 158a, 200b). Üretilen buğdayın toplam miktarı 136 müd=69.784,32 kg, arpanın toplam miktarı 81 müd=36.045 kg'dı. 967 (1559-60) senesi ile kıyaslandığında Şarkîpâre adlı cemaatlerin vergilendirilen buğday miktarı 8 müdden 27.2 müde yükselmışti. Oysa aynı dönemde vergilendirilen arpanın miktarı 347 kileden=17.35 müd, 324 kileye=16.2 müd gerilemişti. Önceki dönemde keten ve kendir ziraati mevcut değilken 982'de (1574-75) 87 akçelik keten ve kendir ziraati yapılmıştı. Genel toplamda arpa üretimindeki az miktarda düşüşe rağmen, buğday üretimindeki yüksek miktarda artış dolayısıyla cemaatin ödediği ziraî mahsullere ait toplam vergi miktarı 2.188 akçeden 4.103 akçeye yükselmiştir. Bu yükseliş vergi gelirinde %87 oranında bir artışa karşılık gelmektedir.

2.f) Ortapâre Cemaati

967'de (1559-60) tarımsal faaliyetlerde bulunan Uluyörük cemaatlerinden bir başkası Ortapâre adlı cemaatlerdi.¹⁷ Sorkun'a tabi Karakısık¹⁸, Sarıkaya diğer adıyla Sarıkalayıcı adlı köyler ve yine Sorkun'a bağlı Yassıpınar adlı mezralar Ortapâre cemaatlerinin ekinlikleriydi. Zikredilen yerlerde hububat ziraati ile meşgul olan cemaatlerin ürettikleri buğdayın 24 müdü, arpanın ise 11 müdü

¹⁶ Uluyörük'e tabi Şarkîpâre adlı cemaatler Oğuzlar'ın Salur boyuna mensuptular ve XVI. yüzyılda Sivas sancağına tabi Sorkun nahiyesinde bulunmuşlardı (Halaçoğlu, 2009, s. 2101).

¹⁷ Uluyörük'e bağlı Ortapare adlı cemaatler Oğuzlar'ın Salur boyunu mensuptular ve 16. yüzyılda Sivas sancağına bağlı Mecidözü ve Sorkun nahiyelerinde bulunmuşlardı (Halaçoğlu, 2009, s. 1807).

¹⁸ Bu köyün gelirlerinin tamamı Erkulu Baba Zaviyesi Vakfı'na aitti (BOA, TT.d, nr. 322, s. 136).

vergilendirilmişti. Buğdaya yazılan vergi miktarı 2.400 akçe, arpaya yazılan vergi miktarı 880 akçeydi (BOA, TT.d, 322/137,192). Toplamda ziraî faaliyetlere ait vergi miktarı ise 3.280 akçeydi. Üretilen buğdayın toplam miktarı 120 müd=61.574,4 kg, arpanın toplam miktarı 55 müd=24.475 kg'dı.

Ortapâre cemaatlerinin 982'de (1574-75) yaptıkları ziraî faaliyetlerinin esasını yine hububat üretimi meydana getirmişti. Bu zamanda da yine Sorkun'un Karakısıık kışlasıyla Sarıkaya diğer adıyla Sarikalaycı köyü ve Yassıpınar mezralarını ekip biçen Ortapâre cemaatlerinin mahsullerinden 500 kile=25 müd buğday ile 541 kile=27.05 müd arpa vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 2.500 akçe, arpa için 2.174 akçeydi. İlave olarak bu zamanda bir miktar keten ve kendir ziraati de söz konusuydu. Ürün miktarı belirtilmeyen keten ve kendir için 54 akçe vergi takdir edilmişti. Döneme ait ziraî ürün vergilerinin toplamı ise 4.728 akçeydi (TKG.KK.TT.d, 179/155a, 209b). Üretilen buğdayın toplam miktarı 125 müd=64.140 kg), arpanın toplam miktarı ise 135,25 müd=60.186,25kg'dı. Bir önceki döneme kıyasla Ortapâre cemaatlerinin vergilendirilen buğday miktarı 1 müd artarak 24 müdden 25 müde yükselmişti. Vergilendirilen arpanın miktarı ise 11 müdden 27 müde çıkmıştı. Bir önceki zamanda mevcut olmayan keten ve kendir ziraatinden bu dönemde cemaate 54 akçe vergi takdir edilmişti. Toplamda cemaatin ürettiği mahsul vergileri 3.280 akçeden 4.728 akçeye yükselerek vergi gelirlerinde %44 oranında bir artış meydana gelmişti.

2.g) Peniryemez Cemaati

Tarımsal faaliyetlerde bulunan Uluyörük'e tabi cemaatlerden bir başkası ise Peniryemez adlı cemaatti.¹⁹ Peniryemez cemaatinin ekinlik olarak kullandığı yerler Sorkun'un Ağcağıl adlı köyü ile Çadıröyüğü ve Yoncalıviran adlı mezralardı. 967'de (1559-60) Alaaddin veled-i Süleyman Bey'e ait tımar toprağı olan söz konusu ekinliklerde Peniryemez cemaatinin ziraî faaliyetleri de hububat temelliydi. Cemaatin ziraî mahsullerinden 20 müd buğdayı ile 15 müd arpası vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 2.000 akçe, arpa için 1.200 akçeydi (BOA, TT.d, 322/144). Bu zamanda Peniryemez cemaatinin ürettiği buğdayın toplam miktarı 100 müd=51.312 kg, arpanın toplam miktarı 75 müd=33.375 kg'dı.

Peniryemez cemaati 982'de (1574-75) de yukarıda zikredilen yerlerle Sorkun'un Deliklitaş adlı mezrasında temeli hububata dayalı ziraî faaliyette bulunmuştu. Ayrıca bu dönemde bir miktar keten ziraatiyle de meşgul olmuşlardı. Cemaatin tarım ürünlerinden 425 kile=21,25 müd buğday ve 530 kile= 26,5 müd arpa vergilendirilmişti. 21,25 müd buğdaya tayin edilen vergi miktarı 2.135 akçe, 26,5 müd arpaya takdir edilen vergi miktarı 2.102 akçeydi. Miktarı belirtilmeyen keten için ise 51 akçe vergi yazılmıştı. Döneme ait ziraî mahsul vergileri toplam 4.288 akçeydi (TKG.KK.TT.d, 179/159a-b). Bahse konu zamanda Peniryemez cemaatinin ürettiği buğdayın toplam miktarı 106,25 müd=54.519 kg, arpanın toplam miktarı 132,5 müd=58.962,5 kg'dı. Peniryemez cemaatinin tarımsal üretimi 967 (1559-60) senesiyle kıyaslandığında artış olduğu tespit edilmiştir. Vergilendirilen buğday miktarı 20 müdden 21.25 müde, arpa miktarı 15 müdden 26,5 müde yükselmişti. Cemaat, 967'de (1559-60) keten ziraatiyle uğraşmazken 982'de (1574-75) keten ziraati de yapmış ve ziraati yapılan keten için de 51 akçe vergi takdir edilmişti. Bu zamanda ziraî mahsullere yazılan edilen toplam vergi miktarı ise 3.200 akçeden 4.288 akçeye yükselmişti. Bu yükseliş vergilerde %34 oranında bir artışa tekabül ediyordu.

3) ULUYÖRÜK CEMAATLERİNE AİT VERİLERİN TOPLU ANALİZİ

Eyalet-i Rum'da perakende halde bulunan Uluyörük Etrâki adlı cemaatlerin 926'da (1519-20) tarımsal faaliyetlerini buğday, arpa ekip biçmekle bir miktar meyve ziraati teşkil etmişti. Üretilen buğdayın 22 müdü, arpanın 16 müdü vergilendirilmişti. Miktarı belirtilmeyen meyve için 8 akçe

¹⁹ Uluyörük'e tabi Peniryemez adlı cemaatler, Oğuzlar'ın Salur boyuna mensuptular ve XVI. yüzyılda Sivas sancağına tabi Sorkun nahiyesinde bulunmuşlardı (Halaçoğlu, 2009, s. 1882).

vergi takdir edilmişti. Toplam ziraî ürünlere ait vergi miktarı 3.488 akçeydi. Üretilen buğdayın toplam miktarı 2.200 kile =110 müd = 56.443,2 kg; arpanın toplam miktarı 1.600 kile=80 müd= 35.600 kg'dı. 982'de (1574-75) ziraî faaliyetler yine arpa ve buğday temelliydi. Bu dönemde bir miktar burçak, nohut ve bağ, bostan, meyve üretimi de yapılmıştı. Üretilen buğdayın 44,9 müdü, arpanın 34 müdü vergiye tabi tutulmuştu. Burçak için 265 akçe, nohut için 45 akçe, bağ, bostan, meyve ürünleri için de 150 akçe vergi takdir edilmişti. Toplam ürün vergisi 9.598 akçeydi. Üretilen buğdayın toplam miktarı 4.490 kile= 224,5 müd=115.195,44 kg'dı. Üretilen arpanın toplam miktarı ise 3400 kile =170 müd=75.650 kg'dı. Her iki dönem kıyaslandığında Uluyörük Etrâki'nin ürettiği buğday miktarı 110 müdden 224,5 müde; arpa miktarı 80 müdden 170 müde yükselmışti. Bu da buğday üretiminde %104 oranında, arpa üretiminde ise %112 oranında bir artışa tekabül ediyordu. Bir önceki dönemde üretilmeyen burçak ve nohut sonraki dönemde ziraî ürünler arasına girmişti. Bağ, bostan ve meyveye takdir edilen vergi miktarı ise 8 akçeden 150 akçeye yükselmışti. Toplam tarım ürünlerine ait vergi miktarları ise 3.488 akçeden 9.598 akçeye yükselmışti. Söz konusu yükseliş ise tarım ürünlerine ait vergilerde %175 nispetinde bir artış meydana getirmişti.

Tablo 7. Uluyörük Etrâki 926 (1519-20) ve 982 (1574-75) Ziraî Ürünler ve Vergiler Tablosu

Dönem	Buğday /müd/akçe	Arpa/müd/akçe	Burçak /akçe	Nohut, mercimek /akçe	Bağ, bostan, meyve / akçe	Hâsıl
926 (1519-20)	22/2.200	16/1.280	-	-	-/8	3.488
Toplam ürün miktarı	110 müd / 2.200 kile / 56.443,2 kg	80 müd /1.600 kile / 35.600 kg				
982 (1574-75)	44,9/5.988	34/3.150	-/265	-/45	-/150	9.598
Toplam ürün miktarı	224,5 müd/4.490 kile/115.195,44 kg	170 müd/3.400 kile / 75.650kg				

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 79, s. 277-280, 347, 348, 355; TKG.KK.TT.d, nr. 178, vr. 114a, 194b, 195a, 196a-b.

İnallı Etrâki adlı cemaatlerin 926'daki (1519-20) tarımsal faaliyetleri de arpa, buğday ziraatine dayanıyordu. Az miktarda pamuk ziraati de söz konusuydu. Üretilen buğdayın 68,5 müdü, arpanın 39 müdü vergilendirilmişti. Pamuk için ise 60 akçe vergi takdir edilmişti. Üretilen buğdayın toplam miktarı 6.550 kile= 327,5 müd=168.046,8 kg; üretilen arpanın toplam miktarı 3.900 kile=195 müd=86.775 kg'dı. Pamuğun miktarı ise belirtilmemişti. Döneme ait ziraî mahsullerin vergisi toplam 27.382 akçeydi.

İnallı Etrâki cemaatlerinin 967'de (1559-60) ziraî faaliyetleri neticesinde ürettikleri buğdayın 23 müdü, arpanın 8 müdü vergiye tabi tutulmuştu. Miktarı belli olmayan pamuk için ise 100 akçe vergi yazılmıştı. Dönemde üretilen buğdayın toplam miktarı 115 müd=59.008,8 kg; arpanın toplam miktarı 40 müd=17.800 kg'dı. Tarımsal ürünlere ait vergilerin toplamı ise 3040 akçeydi. Bir önceki dönemle kıyaslandığında İnallı Etrâki'nün tarım ürünlerinde düşüşler meydana gelmişti. Üretilen buğdayın miktarı 327,5 müdden 115 müde; arpanın miktarı 195 müdden 40 müde gerilemişti. Tarım ürünlerinden elde edilen vergiler ise 27.382 akçeden 3.040 akçeye düşmüştü.

983'te (1575-76) İnallı Etrâkinin ziraî ürünleri yine buğday ve arpa dayanıyordu. Ayrıca pamuk, burçak, nohut ve mercimek de ziraî ürünler arasındaydı. Bu zamanda üretilen buğdayın toplam miktarı 369,25 müd=189.469,56 kg; arpanın toplam miktarı 269 müd=119.927,5 kg'dı. Burçağın miktarı 461 kile, nohut ve mercimeğin toplam miktarı 386 kileydi. Pamuğun miktarı yine yazılmamıştı ancak 2.978 akçe vergi takdir edilmişti. Toplam ziraî ürünlerin vergileri ise 21.960 akçeydi. Bir önceki döneme kıyasen buğdayın miktarı 115 müdden 369,25 müde; arpanın miktarı 40 müdden 269 müde yükselmışti. Miktarı belli olmayan pamuğa takdir edilen vergi 100 akçeden 2.978 akçeye yükselmışti. Önceki dönemde ziraî ürünler arasında bulunmayan burçak, nohut ve mercimek bu dönemde ziraî mahsuller arasındaydı.

Uluyörük'e bağlı Karakeçili, Tat, Çungar, Ortapare, Şarkîpare, Peniryemez cemaatleri ile sadece Uluyörük adıyla kaydedilen cemaatlerin bir kısmı 967'de (1559-60) Budaközü, Bozok ve Sorkun'a

bağlı çeşitli karye ve mezralardaki tarımsal faaliyetleri de ağırlıklı olarak buğday ve arpa tarımına dayanıyordu. Daha az yoğunlukta olmak üzere pamuk, keten, kendir, kenevir, nohut, burçak ve sebze tarımı da yapılmıştı. Adı geçen cemaatlerin tarımsal faaliyetleri neticesinde toplam 413,5 müd buğdayları ile 227,5 müd ve 7.5 kile arpaları vergilendirilmişti. Bu ürünler kile cinsinden 8.270 kile buğday ile 4557.5 kile arpaya tekabül etmektedir. Vergilendirilen tarımsal ürünlere mukabil cemaatlere toplam 41.350 akçe buğday vergisi ile 18.230 akçe arpa vergisi takdir edilmiştir. Ayrıca cemaatlere ağırlık cinsinden miktarı belli olmayan pamuk tarımı mukabilinde toplam 1.264 akçe pamuk; 245 akçe keten, kenevir, kendir; 385 akçe bostan ve piyaz vergisi de takdir edilmiştir. Bütün bu ürünlere ait vergilerin toplamı ise 61.474 akçedir. Bu dönemde buğday müd cinsinden 100 akçe; kile cinsinden 5 akçe; arpa müd cinsinden 80 akçe; kile cinsinden 4 akçe üzerinden vergilendirilmişti. 967’de (1559-60) adı geçen cemaatlerin ürettikleri ziraî mahsullerden buğdayın toplam miktarı 2.067,5 müd= 1.060.870,6 kg, arpanın toplam miktarı 1.137,5 müd=506.187,5 kg’dı.

Tablo 8. Afet Sonrası Ziraî Üretime Başlayan Olan Uluyörük Cemaatleri 967 (1559-60) Ziraî Ürünler ve Vergiler Tablosu

Cemaat Adı	Buğday müd/vergi	Arpa müd/vergi	Pamuk miktar/vergi	Keten Kendir ve Kenevir miktar/vergi	Bostan ve Piyaz miktar/vergi	Hâsıl
Karakeçili	139 / 13.900	71 / 5680	-/814	-	-/370	20.764
Tat	64 müd + 6 kile / 6430	36 müd +18 kile /2952	-	-/45	-	9.427
Çungar	59 müd + 4 kile / 5920	28 müd +1.5 kile / 2246	-/50	/-40	-	8.256
Uluyörük	99 / 9900	48,5 müd +1 kile/ 3884	-/400	/-160	-/15	14.359
Şarkîpare	8 / 800	17 müd + 7 kile / 1388	-	-	-	2.188
Ortapare	24 / 2400	11 / 880	-	-	-	3280
Peniryemez	20 / 2000	15 / 1200	-	-	-	3200
Toplam	413,5 müd/ 41.350	227,5 müd + 7.5 kile/ 18.230	-/1264	2-/45	-/385	61.474
Üretilen toplam miktarı	2067,5 müd (1.060.870,6 kg)	1137,5 müd (506.187,5 kg)				

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 322, s. 30, 31, 32, 45, 52, 56-58, 69, 93, 95, 98, 106, 123, 128, 130, 136, 137, 141, 142, 144, 168, 169, 176-178, 185, 192, 201, 202, 208, 210, 211, 218, 219, 220, 222, 226, 227, 233.

Uluyörük’e tabi Karakeçili, Çungar, Tat, Ortapare, Şarkîpare, Peniryemez adlı cemaatlerle yalnızca Uluyörük adıyla kaydedilen cemaatlerin bir kısmı 982’de (1574-75) de Budaközü ve Sorkun’a tabi bazı köy ve mezralarda tarımsal faaliyetlerini sürdürmüşlerdi. Bu zamandaki tarımsal faaliyetler de yine hububat temelliydi. İlave olarak pamuk, keten, kendir ve sebze de ziraî mahsuller arasındaydı. Bu zamanda ziraî faaliyetler neticesinde cemaatlerin toplam 10.438 kile=521,9 müd) buğdayları ile 6.830 kile=341,5 müd arpaları; 5 kile nohutları ve 6 kile burçak vergilendirilmişti. Pamuk, keten, kendir ve bostana ait ürünlerin miktarları ise yazılmamıştı. Bu ürünlere yazılan vergiler toplam 84.083 akçeydi. Zikredilen miktardaki verginin 52.200 akçesi buğdaya, 27.312 akçesi arpaya; 25 akçesi nohuta; 24 akçe burçağa; 2.939 akçesi pamuğa; 799 akçesi keten ve kendire; 784 akçesi bostan ürünlerine ait vergiydi. 967 (1559-60) dönemiyle kıyaslandığında, cemaatlerin ürettiği buğdayın vergilendirilen miktarı 8.277,7 kileden (=413,5 müd ve 7,5 kile) 10.438 kileye; vergilendirilen arpanın miktarı 4.557,5 kileden(=227,5 müd ve 7,5 kile) 6.830 kileye yükselmişti. Takdir edilen vergiler ise buğdayda 41.350 akçeden 52.200 akçeye; arpada 18.230 akçeden 27.312 akçeye yükselmişti. Pamuk için takdir edilen vergi miktarı ise 1.264 akçeden 2.939 akçeye; keten vergisi 245 akçeden 799 akçeye; bostan ve piyaz vergileri 385 akçeden 784 akçeye artış göstermişti. Döneme

ait kaydedilen vergilere ilaveten 5 kile nohuta mukabil 25 akçe ve 6 kile burçağa mukabil 24 akçe de burçak vergisi yazılmıştı. Genel toplamda cemaatlerin vergileri ise 61.474 akçeden 84.083 akçeye yükselmiştir. Söz konusu yükseliş %36 oranındaydı. Bahse konu edilen dönemde de buğday ve arpa için vergiler aynı miktardan hesaplanmıştır. Yani buğdayın kilesi 5 akçe; müdü 100 akçe; arpanın kilesi 4 akçe; müdü 80 akçedir. Nohutun kilesi 5 akçeden, burçak ise kilesi 4 akçeden vergilendirilmiştir. Toplam vergi ve ürün miktarlarına bu cemaatlerin başka gruplarla birlikte yaptıkları tarımsal faaliyetler ve vergiler dâhil edilmemiştir. 982'de (1574-75) Uluyörük'e tabi cemaatlerin ürettikleri toplam buğday miktarı 2.609 müdü. Söz konusu miktardaki buğdayın kilogram karşılığı ise 1.338.986,64'tü. Aynı dönemde Uluyörük cemaatlerinin ürettiği toplam arpa miktarı ise 1.707 müdü. Bu meblağın kilogram cinsinden miktarı ise 750.837,5 kg'dı.

Tablo 9. Afet Sonrası Ziraî Üretime Başlayan Uluyörük Cemaatleri 982 (1574-75) Ziraî Ürünler ve Vergiler Tablosu

Cemaat Adı	Buğday kile/vergi	Arpa kile/vergi	Pamuk miktar /vergi	Keten Kendir ve Kenevir miktar /vergi	Bostan ve Piyaz miktar / vergi	Hâsıl
Karakeçili	2762/13.810	2485/9.940	-/2099	50+ nohut: 5 kile / 25 akçe	-/558	26.482
Çungar	2267/11.335	1464/5.856	-/250	-/170	-	17.611
Uluyörük	1338/6690	687/2748	-/590	93+ burçak: 6 kile / 24	-/170	10.315
Tat	2602/13.010	799/3196	-	294	-/56	16.556
Ortapare	500/2500	541/2174	-	54	-	4.728
Şarkîpâre	544/2720	324/1296	-	87	-	4.103
Peniryemez	425/2135	530/2102	-	51	-	4288
Toplam	10.438/52.200	6830/27.312	-/2939	-/848	-/784	84.083
Üretilen toplam miktar	52190 kile=2609,5 müd (1.338.986,64 kg)	34.150 kile=1707 müd (759.837,5 kg)				

Kaynak: TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 86a-b, 96b, 97a-b, 100b, 103a, 104b, 112a, 127b, 129b, 131b, 135b, 152a, 154b, 155a-b, 158a, 159a-b, 176a-b, 181a, 182a, 187a, 196b, 200b, 201b, 202a, 206b, 209a-b.

Uluyörük'e tabi Kırşehir bölgesinde bulunan Özlü ve Kurugöllü adlı cemaatler 992'de (1584-85) tarımsal faaliyetlerde bulunmuşlardı. Zikredilen devirde Kurugöllü'ye mensup olan cemaatlerin ürünlerinden 1.262 kile=63,1 müd buğday ve 808 kile=40,4 müd arpaya vergi yazılmıştı. Vergi miktarı buğday için 6.310 akçe, arpa için 3.232 akçe olmak üzere toplam 9.542 akçeydi. Ayrıca cemaatlere 5 akçe de bostan mahsullerine mukabil vergi takdir edilmişti ve bu vergi üretilen bostan mahsullerinin yarısına aitti (TKG.KK.TT.d, 112, vr. 55a, 86a-b, 87a-b, 88a, 89b).

Aynı tarihte Özlü'ye bağlı cemaatlerin ürettikleri tarımsal ürünlerinden 1.011 kile=50,55 müd buğday ile 652 kile=32,6 müd arpa vergilendirilmişti. Vergi miktarı buğday için 5.055 akçe, arpa için 2.608 akçeydi. İlaveten özlü cemaatlerine bostan mahsullerine mukabil 228 akçe de bostan vergisi yazılmıştı. Yazılan vergi miktarı yine bostan ürünlerinin yarısına aitti (TKG.KK.TT.d, 112, vr. 43b, 44a, 46b, 47a-b, 48a, 55a.). Bahse konu zamanda Özlü cemaatlerinin ürettikleri buğdayın toplam miktarı 252,75 müd =29.691,08 kg, üretilen arpanın toplam miktarı ise 163 müd=72.535kg'dı.

Tablo 10. Kurugöllü ve Özlü Cemaatleri 992 (1584-85) Ziraî Ürünler ve Vergiler Tablosu

Cemaat adı	Buğday kile/vergi	Arpa kile/vergi	Bostan/vergi	Hasıl
Kurugöllü	1.921/9.560	1.208/4.840	10	14.410
Toplam üretilen miktar	9.605 kile =480,25 müd (246.425,88 kg)	6.040 kile=302 müd (134.390kg)		
Özlü	1.011/5.055	652/2.608	228	7.891
Toplam üretilen miktar	5.055 kile/129.691,08 kg	3.260 / 72.535 kg		

Kaynak: TKG.KK.TT.d, nr. 112, vr, 55a, 85b-89b.

XVI. yüzyılda Uluyörük'e tabi Karakeçili, Tatlı, Çungar, Şarkîpâre, Ortapâre, Uluyörük, Peniryemez adlı cemaatlerin 967 (1559-60) ve 982 (1574-75) dönemlerinde ürettikleri buğdayın miktarı ortalama 46.770 kile=2338,5 müd=1.199.678,562 kg'dır. Özlü ve Kurugöllü cemaatlerinin 992'de (1584-85) ürettikleri buğdayın ortalama miktarı 7.330 kile=366.5 müd=188.058,48 kg'dır. İnallı Etrâki'ne mensup cemaatlerin 926 (1519-20), 967 (1559-60) ve 983 (1575-76) dönemlerinde ürettikleri buğdayın ortalama miktarı 5.410,76 kile=270.583 müd=138.841.72 kg'dır. Uluyörük Etrâki cemaatlerinin 926 (1519-20) ve 982'de (1574-75) ürettikleri buğdayın ortalama miktarı 3.345 kile=167,25 müd=85.819,32 kg'dır. Aynı yüzyılda Uluyörük'e tabi cemaatlerin ürettikleri ortalama buğday miktarı ise 62.861,6 kile=3.142,25 müd=1.612.351,32 kg'dır.

XVI. yüzyılda Ordu kazasında 5.929.743 kg; Malatya kazasında 10.798.612 kg; Akşehir sancağında 15.833.757 kg; Honaz kazasında 612.255 kg; Ayaş kazasında 463.578 kg, Ergani sancağında 1.512.440 kg değerinde üretim gerçekleşmiştir (Karaboğa, 2011, s. 12,13). Söz konusu yerlerle kıyaslandığında temel faaliyetleri tarıma dayanmayan Uluyörük cemaatlerinin XVI. yüzyılda gerçekleştirdikleri buğday üretimi ciddi miktardadır.

Uluyörük'e tabi Karakeçili, Tatlı, Çungar, Şarkîpâre, Ortapâre, Uluyörük, Peniryemez adlı cemaatlerin 967 (1559-60) ve 982 (1574-75)'de ürettikleri ortalama arpa miktarı 28.445 kile=1.422.25 müd=632.901 kg'dır. Özlü ve Kurugöllü cemaatlerinin 992'de (1584-85) ürettikleri arpanın ortalama miktarı 4.650 kile =232.5 müd=103.462.5 kg'dır. İnallı Etrâki mensubu cemaatlerinin 926 (1519-20), 967 (1559-60) ve 983 (1575-76) dönemlerinde ürettikleri arpanın ortalama miktarı 168.166 müd=74.834 kg'dır. Uluyörük Etrâki cemaatlerinin 926 (1519-20) ve 982'de (1574-75) ürettikleri arpanın ortalama miktarı 2.500 kile=125 müd=55.625 kg'dır. XVI. yüzyılda Uluyörük'e tabi cemaatlerin üretmiş oldukları ortalama arpa miktarı 1.948,41 müd=867.042,45 kg'dır.

XVI. yüzyılda Ordu kazasında 223.008 kg; Malatya kazasında 7.884.287 kg, Akşehir sancağında 4.911.774 kg; Honaz kazasında 539.597 kg; Ayaş kazasında 307.358 kg; Ergani sancağında 1.086.491 kg arpa üretimi yapılmıştır (Karaboğa, 2011, s. 14). Zikredilen yerlerdeki arpa üretim miktarıyla kıyaslandığında Uluyörük cemaatlerinin XVI. yüzyılda üretmiş olduğu arpa miktarı da oldukça mühimdir.

Uluyörük'e tabi cemaatler ürettikleri zahire/hububat ürünleriyle zaman zaman yerleşik ahaliye ve orduya da destek vermişlerdi. Uluyörük cemaatleri tarafından meydana getirilmiş olan Yüzdepâre kazasına İstanbul'a zahire getirmek maksadıyla beraberinde 100 deveyle Arak adlı kişinin Gurre-i M 984'te (31 Mart 1576) yola çıkması bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. İstanbul'a zahire tedarik etmek üzere yola çıkan Arak'a yollarda müdahale edilmemesi hususunda emir yazılmıştı (BOA, ADVNSMHH.d, 27/359-857). Başka bir örnek ise 9 Nisan 1585'te Kastamonu'dan hareket eden orduya erzak tedariki için Uluyörük cemaatlerinin de bulunduğu Ortapâre kazasından un ve arpa talep edilmesiydi. Yola çıkan ordu için Kastamonu-Amasya yolunda 14 adet menzil tayin edilmişti. Bu civardaki kazalardan olan ve Uluyörük'e tabi bir kısım cemaatlerin de içinde bulunduğu Ortapâre kazasından da ordu için 3.078 kile un ve arpa talep edilmişti (Güçer, 1964, s. 118, 119).

Uluyörük cemaatlerinin bu husustaki destekleri XVI. yüzyılla sınırla kalmamış, sonraki zamanlarda da sürmüştü. XVI. yüzyılda Zile kazası ile çoğunluğu Uluyörük'e tabi konar-göçerlerden meydana

gelmiş olan Yüzdepâre ve Ortapâre kazaları ahalisinden, Zile'deki orduya ait ahırlarda kışlayacak olan develer için arpa ve saman satın alınması emredilmesi (BOA, ADVNSMHMD.d, 49/ 78-135); yine XVIII. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul'da baş gösteren buğday kıtlığı sebebiyle Sivas bölgesinden talep edilen toplam 8.500 kile buğdayın 1.342 kilesinin Uluyörük cemaatleri tarafından meydana getirilen Ortapâre, Şarkîpâre, İnallı-Ballı, Çepni-Çungar ve İlbeyli kazalarından talep edilmesi, (İKA, Sivas ŞS, 1 /416-1) Uluyörük cemaatlerinin yerleşik hayata geçtikten sonra da tarımsal ürün desteklerini sürdürdüklerinin örneğidir.

XVI. yüzyılda Uluyörük ve ona tabi cemaatlerin tarımla meşgul olduğu dönemlerde hububat şu fiyatlardan vergilendirilmiştir: 926 (1519-20), 967 (1559-60), 982 (1574-75) ve 992 (1584-85) dönemlerinde buğdayın kilesi 5 akçe/müdü 100 akçe; arpanın kilesi 4akçe/ müdü 80 akçe. 983'te (1575-76) buğdayın kilesi 6 akçe/müdü 120 akçe; arpanın kilesi 5 akçe/müdü 100 akçe.

SONUÇ

Bu çalışmayla birlikte XVI. yüzyılda Eyalet-i Rum'da bulunan Uluyörük'e bağlı bazı cemaatlerin (Uluyörük Etrâki, İnallı Etrâki, Ballı, Ulukamanlı, Kurugöllü ve Özlü) temel geçim kaynakları hayvancılık olmasına rağmen tarımsal üretimle de meşgul oldukları ortaya koyulmuştur. Tarımsal meşguliyetlerinin esası hububat temelli idi. Üretilen hububat ise buğday ve arpaydı. Düşük miktarlarda olmak üzere nohut, mercimek, keten, kenevir, pamuk, burçak tarımı, meyve, sebze yetiştiriciliği de tarımsal faaliyetler arasındaydı. Yine bu çalışmayla birlikte 959'da (1551-52) meydana gelen bir afette koyunlarını kaybeden bazı Uluyörük cemaatlerinin hemen koyun tedarik etmeleri mümkün olmadığından mecburen tarımsal üretime yöneldikleri tespit edilmiştir. Bu cemaatlerin adları ise Karakeçili, Tat, Çungar, Şarkîpâre, Ortapâre, Uluyörük ve Peniryemez'di. Zikredilen cemaatlerin de tarımsal faaliyetleri buğday ve arpa eksenliydi. Buğday ve arpanın yanında daha düşük miktarlarda pamuk, keten, kenevir ve bostan ürünleri de ziraî faaliyetler arasındaydı. Mecburen tarıma yönelen cemaatler bu faaliyetlere başlangıçta eksik vergilerini ödemek maksadıyla geçici olarak başlamışlardı. Ancak yerleşik hayatın göçebelik aleyhine genişlemesinin de etkisiyle tarımsal faaliyetler kalıcı hale gelmişti. Başka bir tespit ise Uluyörük cemaatlerinin XVI. yüzyılda ürettikleri buğday ve arpanın ortalama miktarının yine aynı yüzyılda bazı sancak ve kazalarla karşılaştırıldığında oldukça iyi miktarlarda olduğudur.

KAYNAKÇA

- Afyoncu, E. (2000), Uluyörük (1485-1574). Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri içinde, (1-7). Ankara: Yörük Türkmen Vakfı.
- Arıkan, Z. (1991), Osmanlı İmparatorluğu'nda İhracı Yasak Mallar (Memnu Meta), Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan içinde (279-306). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi.
- Armağan, A. (2008), XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı'ndaki Konar-Göçer Cemaatlerin Sosyal ve Ekonomik Durumları. Hayati Beşirli-İbrahim Erdal (Ed). Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler içinde (71-134). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Güçer, L. (1964), XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2009), Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar, (1453-1650), AnkaraÇ Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Hinz, W. (1990), İslâm'da Ölçü Sistemleri, (çev. Acar Sevim), Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, (IX), 1-82.
- İnalçık, H. (2000), Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1 (1300-1600), İstanbul: Eren Yayınları.
- İsam Kütüphanesi Arşivi Sivas Şeriye Sicilleri: İKA, Sivas ŞS, 1.
- Kallek, C. (2020) *Müid*, TDVİA, c. XXXI, Ankara: 455-457.
- Kallek, C. (2022) *Kile*, TDVİA, c. XXV, Ankara: 567-570.
- Karaboğa, D. V. (2011), XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Hububat ve Bakliyat Üretimi ve Umumi Dağılımları, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, (IX/17), 9-26.
- Orhonlu, C. (1963), Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ögel, B. (1978), Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş 2: Türklerde Ziraat Kültürü: Göktürklerden Osmanlılara*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sümer, F. (2016), *Oğuzlar Türkmenler Tarihleri Boş Teşkilatı Destanları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Şahbaz, D. (2020), *16. Yüzyılda Ulu Yörük Teşekkülleri (Etrak-ı Büzürg)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi Tapu Tahrir Defterleri:TKG.KK.TT.d: 54, 112, 178, 179, 180.
- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: TSMK: Koşuşlar 888.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri: BOA, TT.d: 79, 95, 322, 387, 388, 389, 444.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri: BOA, A.DVNSMHM.d: 27, 49.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafi Sivas Ahkâm Defterleri: BOA, A.DVNSAHK.SS.d: 8.
- Yediyıldız, B. (1985), *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

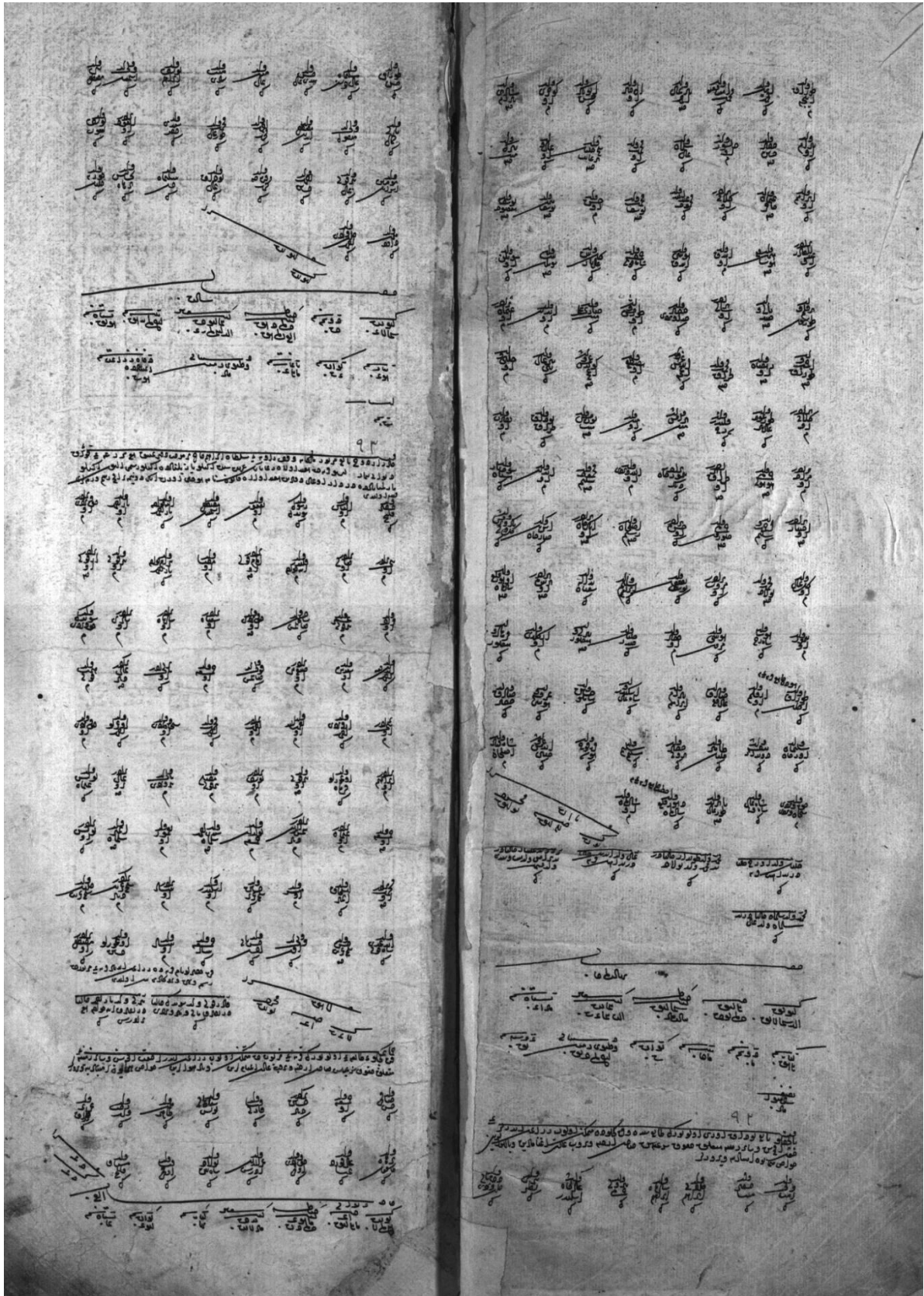
EKLER

Ek.1). Uluyörük'e tabi Karakeçili ve Çungar cemaatlerinin 967'de (1559-60) kullandığı zirai alanlarına bir örnek.

The image shows two pages of handwritten Ottoman agricultural records (zirai alanlar) from 1559-60. The pages contain columns of text listing land parcels, their owners, and associated taxes or measurements. The text is written in a cursive script (Rika script) and includes various numbers and names. The pages are numbered 30 and 31 at the top. The records are organized into columns, with some sections separated by horizontal lines. The text includes names of landowners, measurements of land, and possibly tax amounts. The handwriting is dense and characteristic of the period.

Kaynak: BOA, TT.d, nr. 322, s. 30, 31.

Ek.2). Karakeçili cemaatinin 982'de (1574-75) Budaközü'nde kullandığı ekinlik alanlarına örnek.

Kaynak: TKG.KK.TT.d, nr. 179, vr. 96b-97a.